

NC-10.9. Bijzondere ontologie: theologie, 1997/1998 (42 p.).

Inhoud

1. Bijzondere ontologie: theologie.	1
2. Het wezen van een Heidense religie (santeria).	3
3. Het eeuwig verbond als kosmisch.	6
4. Wijsgerige theologie.	7
5. Theologie als theodicee.	10
6. Grove en ijle stof of materie.	11
7. Aretalogie.	12
8. Apocalyptiek.	13
9. Wijsgerige theologie: religie terug van weggeweest.	14
10. Het wezen van een niet-Bijbelse religie	17
11. Theodicee: god, althans de echt Bijbelse, scheidt vrije wezens.	20
12. “De dood van god” volgens J.-P. Sartre.	22
13. Beaat atheïsme en tragisch atheïsme.	23
14. Bijbelse lectuur van de Bijbel.	25
15. Het eeuwig verbond omvat alle volkeren (joden en heidenen).	33
16. Vrijheid ja maar ook zaai-oogstwetmatigheid.	34
17. Tweevoudige verrijzenis.	36
18. Zelfs voor de zwaarste ‘zonde’ (gewetenloosheid).	37
19. Demonisme of dualisme inzake (oorsprong van) het kwaad.	42

‘Theologie’ wordt hier verstaan als religie- of godsdienstontologie. Zij heet ‘wijsgerig’ omdat zij zich buiten iedere religie stelt (voor zover dit mogelijk is) alsook buiten iedere irreligie (atheïsme of agnosticisme (“Ik weet het niet”). Zoniet zou zij ‘theologie’ in de gewone zin zijn, d.i. de theorie omtrent het heilige gezien vanuit een of andere religie.

1. Wijsgerige theologie.

Hier worden de basisbegrippen (‘modellen’) besproken.

Typologie.-- De antieke Grieken kenden er drie: de mythische (in termen van mythen over het sacrale spreken), de politieke (in termen van officiële of publieke religie over het heilige spreken), de fysische of (natuur)filosofische (in termen van natuurfilosofie of van filosofie zonder meer over het heilige spreken).

Methode.-- Het direct gekende (fenomenologie van de religie) en het indirect gekende (logica van de religie) inzake wat men - om te beginnen het gemene verstand – ‘het heilige’ heet, is wat theologie fundeert.--

De apofatische methode is één aspect van de theologische methode: immers indien er één kentrek is die opvalt, dan is het wat R. Otto het mysterie heet, d.i. het voor de menselijke geest en zijn aardse modellen zo goed als ontoegankelijke van het heilige.

Het wezen van godheid.- Al wat ‘heilig’ heet, is levend (niet-dood), levenskracht (vitaliserend of revitaliserend: in de Bijbel ‘geest’), veroorzakend (iets dat opvalt door zijn leven en levenskracht, uitwerkend).-- Aldus Nathan Söderblom.

Theodicee.-- In de algemene zin betekent dit één aspect van theologie, nl. het verzoenen van het fysische en vooral het morele kwaad in het heelal met het heilige, vooral met de Bijbelse godheid.

Materie / energie / informatie.

Iedere heilige werkelijkheid vertoont een eigen materie, de ijle of subtiële (fluïdum), indeelbaar in sterfelijke etherische (die b.v. van het lijk van iemand uitgaat) en onsterfelijke astrale (die met de onstoffelijke ziel meegaat).-- Let wel: sommige scholen keren de namen om. Kwestie van afspraak.-- Het vooropstellen van zo’n ‘smijldige’ (alle vormen aannemende) stoffen nevens de materie der natuurkunde heet “hylisch pluralisme”.

Iedere heilige werkelijkheid vertoont - in het spoor overigens van de subtiële materie, vooral de astrale - energie, levenskracht, die het object was van de antieke aretalogie. ‘Aretè’ (of ‘dunamis’) betekent levenskracht die zich toont in een teken dat juist daardoor zich aftekent van de niet-sacrale of profane fenomenen.-- Het vooropstellen van zo’n macht(stekens) heet dynamisme.

Opm.-- Dat de archaïsche en antieke mensheid zeer duidelijk natuurlijke kracht van buiten- en bovennatuurlijke kracht onderscheidt, blijkt o.m. uit *Numeri 16: 29/30*.

Iedere heilige werkelijkheid wordt pas opgemerkt in de volle zin o.g.v. een informatieproces dat in antiek-Grieks ‘apocalyptiek’ heet. In de brede zin is ‘apokalupsis’ (alètheia), lat.: revelatio, onthulling, openbaring. Het zien en horen vat de informatie die objectief in het heilige aanwezig en aan het werk is.-- Een gangbare term is mantiek (van het Grieks ‘mantis’, ziener).

Religie terug van weggeweest.

Het laatste decennium vooral valt - gelovigen en ongelovigen (die er niet meer kunnen nevens kijken) - op dat het sacrale in een wildgroei van neo-sacralismen, over de hele aardbol verspreid, opnieuw doorbreekt. Twee fenomenen:

a. fundamentalismen die tegen het afbouwen van de sacrale grondslagen der cultuur de grondslagen verdedigen (zo b.v. het katholiek integrisme);

b. New Age (Nieuw Tijdperk) -- een wirwar van niet-Bijbelse en Bijbelse opwekkingen (‘revivals’), waarin het paranormale een hoofdrol speelt,-- in de vorm van ‘verruimd’ bewustzijn en magie.

Tegen de atheïserende tendens van het verlichte rationalisme in ontstond - vooral in de XVI -de / XVII - de eeuwen - de godsdienstwetenschap. Dit o.g.v. contacten met niet-westerse volkeren en culturen (primitivologie, etnologie).

Tegelijk beleven wij de triomf van het atheïsme (vanaf de XVIII-de eeuw met de Franse materialisten, wier uitloper o.m. is de barbaarse religievervolging onder het sovjetregiem) en een doorbraak van een God-is-dood-theologie.-

De twee tegengestelden komen in Derrida's religieuiding tot uiting (revival, waarvan hij zich afvraagt of hij meer is dan een teken van de dood van God (Nietzsche, Heidegger), en "het einde der religie"). Vooral intellectuelen worstelen in die zin met het probleem.

Het wezen van een Heidense religie (santeria).

Wij nemen één exemplaar op de idee (grondstructuur) van religie te verduidelijken.-

'Re.ligio' is "eerbiedige verzorging". Van wat? Van de levenskracht voor zover van hogere, d.i. over meer levenskracht beschikkende, wezens afhankelijk. -- Zo zijn er, binnen Santeria, Olorus, (Olodumare), het opperwezen, bron van alle levenskracht (skracht) en de orisha's, de kosmische hofraad (zoals in *Job 1:6*), die met het Opperwezen het heelal – vooral het lot van de mensen, voor zover zijn vereerders - beheersen. Probleemoplossing is afhankelijk van levenskracht of ashé.

De praxis dezer religie bestaat erin via de orisha's (veel minder direct) met Olorun te communiceren o.g.v. uitwisseling van 'geschenken'. Men geeft om te krijgen ("Do ut des").

Opgemerkt zij dat Santeria en syncretisme is, een mengeling van oppervlakkig katholicisme en West-Afrikaanse heidendom.

Men vindt deze grondstructuur of idee. Zo goed als in alle religies terug. Aangezien de hele cultuur (het profane) één voortdurende probleemoplossing (gegeven + gevraagde: oplossing) is die pas o.g.v. levenskracht van hogere aard mogelijk blijkt, is religie de grondslag van de hele cultuur.

Alleen de gesecculariseerde, ontheiligde culturen (westers type) verwaarlozen (neg.ligere) die grondstructuur: zij denken alle problemen juist te vatten en op te lossen zonder 'hogere' levenskracht. Autonoom. Eigenmachtig. Dat is de verwereldlijking of secularisering (desacralisering) zo typisch voor onze cultuur.

Theodicee : God, de Bijbelse althans, schept vrije wezens. (15/16).

"Indien gij, Godgelovige, beweert dat uw God goed en almachtig is, dan volgt daaruit, indien men aan het feit van het kwaad denkt, wat u weerlegt". - Logisch-syntactische herschrijving legt de redenering bloot.

Maar de ontologische kijk op die redenering ontdekt dat deze redenering het vermogen van God een (in zeer hoge mate) autonome schepping te besturen verzwijgt. Zij verwacht scheppen met “onvrijheid scheppen”. Meer nog: indien God niet bestaat en het kwaad bestaat toch, dan is God niet voor dat kwaad verantwoordelijk maar de schepping. Wat uitgerekend de stelling van de Bijbels-gelovige is: niet God is verantwoordelijk maar zijn autonome schepping.

Theodicee: de dood van God (Sartre).

Beaat atheïsme verschilt van tragisch atheïsme. Sartre was “existentialistisch-humanist”. De ‘existentie’ (in een zeer beperkte zin (niet de transcendentie-ontologische) betekent “autonoom menszijn in deze wereld”. ‘Autonoom’ betekent bij hem “zonder God”. -

De dood van God (Nietzsche) wordt, zoals bij de meeste westerse intellectuelen, niet energetisch (zij voelen zich sterk, over voldoende levenskracht beschikkend) maar ethisch geïd. Wat wordt nl. de gedragscode van de atheïstische mens in deze godloze wereld, indien er geen God is om die gedragscode te denken en voor te schrijven alsook te sanctioneren? Als enkel op zichzelf als waardenschepper aangewezen zijnde besluit de consequente atheïst dat niet in feite maar in principe alles toegelaten is (Dostojevski). -

a. Het beate Atheïsme: de lekenmoraal - acht zich bevrijd van het juk van God maar behoudt diens waarden, d.i. een soort tien geboden zonder God.

b. Het tragisch atheïsme. - de tegenvoeter van het Bijbels platonisme - ziet in dat, indien God als wetgever en rechter niet bestaat, dan “nergens geschreven staat” wat de mens behoort te doen en te laten, maar dat de autonome mens zelf zijn geboden voorschrijft. Er zijn dus noch transcendentie verontschuldigheden (een vooraf gegeven menselijke natuur b.v.) noch transcendentie remmen (er is geen naam in wiens naam wij beoordeelbaar zijn).-- de mens, sartrians gedacht, is tot vrijheid gedoemd.

De Bijbel Bijbels gelezen.

Aangezien het westen enerzijds antiek-Grieks anderzijds Bijbels is gevormd, staan wij stil - uitvoerig - bij de grondstructuur of idee van de Bijbelse religie.-- Indien wij dit doen volgens de Bijbel zelf, dan sluit dit niet uit dat men de Bijbel ook anders - rationalistisch-kritisch (seculariserend b.v.; men denke aan R. Bultmann’ s ontmythologisering van de Bijbel) - kan duiden.

Maar dan neemt men een ‘hoger’ standpunt in van waaruit men de Bijbel bekijkt en beoordeelt dat minstens een gedeelte van de axiomata van de Bijbel miskent.

1. De Bijbel is historisch (meer dan ingebeelde mythe) en geïnspireerd (meer dan menselijk geestesproduct,-- b.v. een ideologie).

2. God is de schepper van het heelal vanuit zijn gedachten (ideeën) die hij scheppend verwerkelijk. God scheidt ook de mens volgens zijn gedachte (=

oorsprong). Ook de seksualiteit ontspringt ('oorsprong') aan dezelfde bron van bestaan.

Opm.-- De mythische taal van b.v. heel wat bladzijden van de Bijbel belet niet dat er geen gram 'cognitie' (versta: hoe dan ook toetsbare informatie) is aanwezig is. Ook al is de toetsingsmethode verschillend van b.v. die der beta- of gammawetenschappen of zelfs ook van de alfa-wetenschappen: de wetenschappen hebben niet het monopolie van waarheid. M.a.w.: er zijn heel wat dingen waar waarvoor (voorlopig of niet) geen wetenschappelijk bewijs bestaat.

Gods gedachten (vooral de decaloog).

God is schepper maar niet zonder dat zijn schepping een gedragscode ingewerkt krijgt.

De grote theofanie.-- 'Theo.fanie' is het feit dat godheid zich toont. Dit behelst het fenomenologisch aspect. -- Welnu, de scheppende God van de Bijbel, wiens eigenaam is "Ik ben" (*Exod. 3:14; Joh. 8: 24;* (Jezus eist die naam voor zich op)), d.i. "Ik ben diegene die schep en mij laat gelden als schepper", toont zich als schepper-wetgever in de vorm van de tien geboden. Let wel: zijn scheppen is onafscheidelijk van zijn eis dat de schepping, hoe autonoom ook, gewetensvolle schepping zij.-

Ex. 19: 16vv. verwoordt, op volkse wijze, de gedragscode die aan de autonome schepping immanent (ingebouwd) is: **1/3** (religieus-theologisch), **4/10** (religieus-moreel). -- Het nieuwe testament houdt het daarbij.

Het oordeel van God. - "Ik ben" doet zich gelden als toetsers van het gedrag: "Ziedaar wat gij doet en ik (Ik ben) zou zwijgen?".

Het eeuwig verbond.-- Is. 24:1/6.-- "Ik ben" doet zich gelden zo dat, indien men grensoverschrijdend de gedragscode schendt, zich catastrofale situaties voordoen. Of men jood of christen is of heiden, het verbond dat aan de schepping immanent (ingewerkt) is, is eeuwig, -- onafhankelijk van tijden of plaatsen.

Het mechanisme dat daarbij actief is, wordt in *Gen. 6:3* verwoord. "Dat mijn Geest (*opm.* :goddelijke levenskracht) niet onbepaald vernederd (en dus verantwoordelijk zij inzake de mens aangezien (voor zover) hij / zij vlees (*opm.*: gewetenloos) is".

Meteen hebben wij het axioma dat de hele Bijbel beheerst, in zijn negatieve verwoording: indien vlees, gewetenloos, dan Gods geest, levenskracht, vernederd, niet meer verantwoordelijk voor dat vlees. Positief verwoord: indien vlees (in de neutrale zin van "eindig wezen") maar gewetensvol, dan Gods geest, levenskracht, gelukt en dus voor het lot verantwoordelijk,-- reddend in (nood)situaties.

3. Het eeuwig verbond als kosmisch.

De goddelijke idee ‘huwelijk’ (als verwezenlijking van Gods gedachte). Het feitelijke huwelijk (als verwezenlijking van kosmische wezens (godszone, engelen). Afwijkende machtvolle wezens - tegen Gods - Ik ben - wil in - dwarsen de oorsprong, de eeuwigheid (God). Maar “Ziedaar wat deze afgeweekenen doen en Ik ben zou zwijgen?” (*Jud. 6; 1 Petr. 3:19; 2 Petr. 2: 4/10; vgl. Luc 17: 26/ 30; .vgl. Ps. 88 (87): 11/13*).

Het eeuwig verbond: planetair.

Het eeuwig verbond als “Indien gewetensvol, dan Gods geest(levenskracht) probleemoplossend” omvat ook de heidenen in wier hart de wet is ingebouwd, die Gods charismatische geest, indien gewetensvol, ontvangen als de gedoopten. Alle klassen, alle volkeren, alle leeftijden zijn in principe gelijk voor God die geen aanzien des persoons kent.

Vrijheid en zaai - oogstwetmatigheid.

God is niet verantwoordelijk voor het kwaad dat de mens verricht. Want hij verschilt grondig van “de andere godheden” die goed-en-kwaad ‘kennen’ (er zich in thuis voelen): hij houdt zich aan zijn wet.

Gal. 6:7-- “Wat men - al levend - zaait, dat oogst men ook”. Steeds volgens *Gen 6:3*: indien vlees, dan verderf; indien (Gods) geest, dan eeuwig goddelijk leven.

Tweevoudige verrijzenis.

De oudtestamentische basistekst is *Ps. 16(15):9/11*, waar de eenheid van (wat wij) ziel (heten) en lichaam (onsterfelijk lichaam dan) zich doet gelden in het hiernamaals als verrijzenis. Maar indien vlees, dan verrijzenis ten dode (veroordeling); indien geest (van God), dan verrijzenis ten leven (*Joh. 5:29*).

Zelfs voor de zwaarste zonde.

De Bijbelse paradox bij uitstek: hoe gestreng ook, “Ik ben” God, doet zich gelden niet enkel als veroordeler van het kwaad maar als opvoedende inschikkelijkheid voor diegene die het kwaad sticht: *Wijsh. 11:15 /12:22*. “Gij sluit de ogen voor de gewetenloosheden der mensen opdat zij tot inkeer komen. Dit geldt voor heidenen (Egyptenaren, Kanaänieten) en voor Bijbels gelovigen.

Demonisme of / en dualisme.

De Bijbel kent het demonisme, d.i. het besef dat (sommige) wezens én in goed én in kwaad thuis zijn. Maar hij kent ook het dualisme, d.i. het feit dat er goeden en bozen zijn.

4. Wijsgerige theologie.

‘Theo.logie’ (Grieks: ‘theos’, godheid, en ‘-logia’, ter sprake brengen) is “het ter sprake brengen van al wat godheid is”.

Types.-- De oudheid liet ons een driedigheid na.

1. Mythische theologie.-- Deze verwoordt al wat theos/ thea (god/ godin) is in termen van verhalen, mythen. Deze mythen zijn allereerst bedoeld om te dienen in het kader van rituelen, d.i. sacrale handelingen die problemen aanpakken. Waarom? Omdat het verhalen van een mythe (die stevast iets goddelijks, d.i. iets dat een hogere levenskracht behelst, oproept en als macht activeert) kracht betekent. Een mythe is een verhaal dat levenskracht in zich draagt.

2. Politieke theologie.-- Dat is het ter sprake brengen van al wat godheid is voor zover het publieke, officiële leven binnen een maatschappij ermee gemoeid is. Zo werden de eerste christenen er van staatswege toe verplicht b.v. de Romeinse godheden te ‘aanbidden’ (al was het maar pro forma).

De politieke theologie beleefde recentelijk een heropbloei vooral in linkse, secularistische middelen die b.v. wilden ‘bewijzen’ dat de moderne kristen/ kristene ook op maatschappelijk gebied, desnoods met politieke middelen (basisgroepen, desnoods met politieke middelen (basisgroepen, desnoods geweld b.v.), waardevol kan zijn.

3. Fysische theologie.-- Deze brengt godheid ter sprake voor zover deze via de ‘fisis’, lat.: natura, natuur (kosmos, heelal) a.h.w. zicht- en tastbaar wordt. Zij is het product van de ‘fusikoi’, lat.: physici, natuurfilosofen.

Thales van Miletos (Thales van Milete (-624/-545)) -- in zijn spoor: Anaximandros van Miletos (Anaximander (-610 /-547)), -- Anaximenes van Miletos (Anaximenes (-588/-524)) noemden de totaliteit van al wat is, ‘fisis’, natuur. Daarvan zochten zij een verklaring (‘water’, het smijdlige (d.i. al wat zelf geen vorm heeft maar alle mogelijke vormen kan aannemen), ingeademde lucht (zielestof).

Aangezien zij vers uit het traditioneel, archaisch religieus denken kwamen, was de natuur voor hen nog steeds een ergens sacraal, met godheid/ godheden en goddelijke krachten vervuld geheel. Toch betekenden zij een breuk in de sacrale theologie: zij gingen te werk met hun waarnemingen en hun redeneringen (met hun eigen, ‘natuurlijke’ (versta: niet geïnspireerde) geest of verstand) en steunden niet op ingevingen e.d.m. zoals de mythologen voordien.

De huidige “natuurlijke of wijsgerige theologie” is van die ‘fysische’ theologie de erfgename.

De theologische methode.-- Deze is, meestal, ontologisch. De traditionele ontologie gaat steeds tweeledig te werk.

1. Fenomenologisch.- ‘Zij let eerst op het gegeven (met het gevraagde dat er altijd ergens bij hoort). Het gegeven (GG) is wat zich toont. Dat is het ‘fenomeen’ of ‘verschijnsel’. Dit direct gekende wordt in de fenomenologie weergegeven, beschreven / verhaald, gedefinieerd.

2. Logisch. - Zij overschrijdt het bekende, het gegeven of fenomeen, naar het gevraagde of gezochte (GV) toe en wel d.m.v. (deductieve of reductieve) redenering. Zo komt zij tot het indirect gekende, dat aanvankelijk het onbekende is.

Opm.-- Apofatische (lat.: negatieve) theologie.-- Deze term slaat eerst en vooral op een methode.-- Om over godheid te spreken bedient theologie zich meestal van modellen die tot het domein van het niet-goddelijke behoren. Zo b.v. om aan te tonen dat God ‘heilig’ is (wat een goddelijke term is maar eerder onbekend), zal een theoloog zeggen dat hij machtig is (denk aan machtige mensen, aan machtvolle en indrukwekkende natuurfenomenen als de donder-en-bliksem) maar niet zonder meer “machtig als mensen of natuurfenomenen”, d.i. machtig met sterk voorbehoud. God is meer niet zoals de mensen die machtig zijn of de huiveringwekkend natuurfenomenen, want hij onvergelijkbaar machtig.

Hij is machtig maar op verheven, d.i. alle eindige machtigheden overschrijdende wijze.-- Welnu, wie aan theologie doet en met klem herhaalt dat al wat godheid is, meer niet dan wel is zoals de menselijke of natuurgebonden modellen, is apofatisch-theoloog. Godheid als origineel is als een onbereikbare limiet of grenswaarde. Dermate is zij verheven of transcendent’, overschrijdend.

M.a.w.: de ‘negatieve’ theologie negeert niet al wat godheid is. Wel integendeel! Zij negeert de vergelijkbaarheid van menselijke of natuurgebonden modellen m.b.t. het origineel dat de godheid is.--: Zo kan men dat ook doen met het ‘model ‘goedheid’: God b.v. in de Bijbel is:

- a. ‘goed’, zoals b.v. goede mensen ‘goed’ zijn,
- b. maar met enorm voorbehoud, d.i. niet zoals de goede mensen goed zijn. Hij is goed op verheven, mysterieuze of ‘heilige’ wijze.

Het wezen van godheid.-- Wanneer wij *N. Söderblom* (1866/1931) lezen in zijn *Das Werden des Gottesglaubens (Untersuchungen über die Anfänge der Religion)*, Leipzig, 1926-2, dan treffen wij een korte maar degelijke definitie aan van al wat ‘goddelijk’ of (in de strikte zin) ‘heilig’ is (het origineel).

1. Al wat heilig, ja, goddelijk is, heeft iets te zien met levendheid. Alle religies die niet gesecculariseerd zijn, heten wat dood is, niet-heilig, niet-goddelijk. Leven is het basisbegrip dat het sacrale definieert. Of men het b.v. ‘animisme’ (zielsgeloof, bezielheidsgeloof) heet of er een andere naam aan geeft (‘hylozoïsme’, materie die leeft b.v.), steeds is het leven centraal.

2. Al wat goddelijk is, vertegenwoordigt ‘macht’, d.i. levenskracht, want wat echt leeft, is machtig, d.i. is ertoe in staat iets te bereiken. Het leven als levenskracht of macht, lost problemen op. Men heet dat aspect gewoonlijk ‘dynamisme’.

3. Al wat heilig, goddelijk is, heet Söderblom dan ook ‘Urheber’, veroorzaker. Wij leggen uit.-- Hij onderscheidt twee lagen of peilen in godheid en heiligheid. Enerzijds vele mysterieuze wezens - numina - die vaak “goden/ godinnen” of zo heten en die heel wat problemen (mits vele offers b.v.) oplossen en anderzijds het ene opperwezen, dat Söderblom in de eigenlijke zin ‘Urheber’ heet, dat bij de vele volkeren “daarboven woont en meteen gemakkelijk met de hemel en de zon in enge samenhang gezien wordt, maar klaar van de andere machten (*opm.* godheden) van de religie in kwestie en van de magie in kwestie onderscheiden wordt”. (O.c. 141).

In een traditionele taal; polytheïsme, enerzijds, en, anderzijds, monotheïsme.

Zo onderscheiden de Cora-indianen de natuurgeesten, enerzijds, van “de hemel en de zon”-- die zij met “onze vader” aanspreken, anderzijds. Eigenaardig genoeg duiden de volkeren het opperwezen als een “deus otiosus”, een vadsige god, die er wel is en wel als schepper van het heelal maar zich, zo te zien, zeer weinig zorgen maakt in wat in het heelal en in de voorouderziel en - de voorgrond van al wat heilig of goddelijk heet, uitmaken, terwijl de achtergrond a.h.w. verbleekt maar als heilig of goddelijk in de onvergelykbare zin fungeert. Meteen bevinden wij ons in het domein van wat, sinds Leibniz, theodicee heet.

5. *Theologie als theodicee.*

G.W. Leibniz (1646/1716; cartesiaans rationalist), in zijn *Essais de théodicée sur la bonté de Dieu, la liberté de l'homme et l'origine du mal* (1710), voert de term 'theodicee' in.

1. Uitgangspunt: het onloochenbare feit van het 'fysisch' (in, de natuur aanwezig) en vooral het 'ethisch' (in het gedrag van vrije wezens aanwezig) kwaad als onuitputtelijke bron van argumenten tegen Gods bestaan en zijn goedheid vooral.

2. De verdediging, op wijsgerig-rationalistisch vlak, van God tegen genoemd feit en de eraan verbonden betogen. -- 'Theos', God, en 'dikè', recht, geven 'theo.dicee', rechtvaardiging van God.

Meteen komen het atheïsme, de Godloochening, en het dualisme (versta: theologisch dualisme), het vooropstellen van twee kampen en twee voorvechtende machten, God en de boze machten, ter sprake, die trachten het feit van het kwaad en de argumenten die daaruit mogelijk worden, te doen gelden ten voordele van het loochenen of het eindig verklaren van God.

Opm.--Theodicee in het Frankrijk tussen 1840 en 1880.

Het onderwijsprogramma inzake wijsbegeerte in die tijd luidde: psychologie, logica, moraal, theodicee. Dit laatste vak omvatte:

- a.1. bewijzen van het bestaan van God,
- a.2. bijzondere wezenskenmerken van God,
- a.3. de voorzienigheid van God,
- a.4. de weerlegging van de argumenten tegen God (*opm.*: wat 'theodicee' in de beperktere zin is),
  - b.1. de bestemming van de mens (*opm.*: basis van de moraal),
  - b.2. bewijzen van de onsterfelijkheid der menselijke ziel,
  - b.3. theologale (*opm.*: God betreffende) moraal (onze plichten t.o.v. God).

Terloops: dit programma kwam overeen met de *Theologia naturalis methodo scientifico pertractata* (Natuurlijke of fysische theologie op wetenschappelijke wijze uiteengezet) van Duitslands grote verlichte geest of rationalist, *Christian Wolff* (1679/1764).

Christelijke theologie.

Deze vervalt in twee gedeelten.

- 1. Fysische theologie die God ter sprake brengt voor zover hij in de natuur actief is.
- 2. Morele theologie die God ter sprake brengt voor zover hij in het gewetensvolle gedrag van de mens doorkomt. De methode is tweeledig: positief (Bijbel, kerkvaders, concilieteksten, grote theologen b.v.) en 'scholastisch' ('rationeel', systematisering van de (geopenbaarde) waarheden).

6. Grove en ijle stof of materie .

Een werk als dat van *E.J. Speer*, *Die geistige welt aus dem Hintergrund der materiellen Welt*, Lausanne, 1987, besteedt twee uitvoerige hoofdstukken aan:

- a. het etherische vlak en
- b. het astrale vlak inzake ijle of 'smijldige' (fluidieke) materie.

Dat er, behalve de 'grove' of 'zware' stof, nog andere soorten materie bestaan, is een oeroud geloof. De mileziërs - Thales, Anaximandros, Anaximines - zagen in een soort 'oerstof' (oorsprongsstof) dat wat m.b.t. het heelal - 'fusus', lat.: natura, natuur geheten - de verklaring bij uitstek van al wat "ta onta" de beschikbare dingen of 'zijnden', was. Zij duidden ze als 'water' (vloeiend), 'a.peiron', smijldig (wat geen eigen vaste vorm heeft), 'aèr', lucht(achtig) of 'psuchè', bezielde lucht.

Dit begrip 'ijle' stof stamt natuurlijk uit de religieuze mythen en riten. Het is blijven meegaan de hele filosofische (en zelfs natuurwetenschappelijke) geschiedenis door. Zo vermeldt niemand minder dan *A. Lange*, *Geschichte des Materialismus und Kritik seiner Bedeutung in der Gegenwart*, 2 Bde., Leipzig, 1866, de beide soorten materie: die der wetenschappers (van zijn tijd) en die van de religieuze tradities.

Overigens: ook in kerkelijke middens is het begrip "materia subtilis" (subtiele stof) sedert eeuwen bekend,-- vooral in verband met de lichamen der verrijzenden met de terugkeer van Christus op het einde der tijden.

Materialismen die een fijnstoffelijke wereldstructuur vooropstellen, zijn het antieke stoïcisme en epikoereïsme (die tegelijk diep religieus waren,-- zeker de stoa). Men vergeet het wel in de handboeken van filosofiegeschiedenis te vermelden.

Grondig is J.L. Poortman, *Ochêma (Geschiedenis en zin van het hylisch pluralisme)*, Assen, 1954, en *id.*, *Vehicles of Consciousness*, 4 vol.; Utrecht, 1978. Wat 'hylisch', ('hylè' in Oudgrieks is 'stof') pluralisme is, wordt door Poortman met heel veel deskundigheid en nuance uiteengedaan. Zo bestaan er, volgens tradities terzake:

- a. de grove stof (natuurwetenschappen, -- biologie inbegrepen),
  - b.1. de etherische stof (die met de dood van het biologische organisme sterft) en
  - b.2. de astrale stof (die mèt de onsterfelijke ziel eeuwig blijft voortbestaan en die o.m. de schim waarmee doden zich onthullen, verklaart).

7. Aretalogie.

Aan het (natuur)wetenschappelijk begrip 'energie' beantwoordt het paranormaal en o.m. sacraal of religieus begrip 'macht' of 'levenskracht'.

1.-- De antieke aretalogie.

Bibl. st.: *S. Reinach, Cultes, mythes et religions*, III, 1913-2, 293/301 (*les aréalogues dans l'antiquité*).

Reinach toont aan dat 'aretalogos' wonderenverteller, een neutrale en twee niet - neutrale (pejoratieve en melioratieve) betekenissen bergt.

a.-- 'Aretè'(lat.: virtus, fortitudo) betekent machtsteken. Zo b.v. in de uitdrukking "tès theias dunameos aretai", letterlijk: van de goddelijke (paranormale, van een godheid komende) macht (levenskracht) de wonderdaden.-- In die zin valt het met 'energeia', kracht, samen.

Mirakel.-- Mirakel, d.i. uitwerksel veroorzaakt door een buiten- of bovennatuurlijke factor, is 'aretè', wonderdaad.-- Het Bijbels-Hebreeuwse 'gebura' komt in het Grieks terug: *Matth. 13:58* zegt immers dat Jezus in zijn geboortestreek niet veel 'dunameis', wonderdaden, kon verrichten om reden van ongelooft. 'dunamis', lat.: virtus, wondermacht, is de veroorzakende factor die zich in 'aretè', wonder, machts-teken, toont.

Reinach.-- "Vaststaat dat de term 'aretè', lang vóór de triomf van het christendom, gebruikt werd in de zin van 'mirakel', d.i. buitennatuurlijk gegeven". (O.c., 300).

b. -- De pejoratieve betekenis is 'fabulator', fabelverteller,-- kluchtig denker,-- ook kwakzalver (als genezer).

2. -- De recente religietheorie 'dynamisme'.

Een werk als *G. van der leeuw, Phänomenologie der Religion*, Tübingen, 1956-2, is één lange, wetenschappelijke 'aretalogie' inzake religie, -- magie inbegrepen.

O.c., 8ff.. -- Verbazing staat aan het begin niet enkel van de filosofie (Aristoteles) maar ook - zoals N. Söderblom, de Zweedse religiekenner, zegt - van de religie. Dat type van verbazing geldt "al wat in dingen of personen ongewoon, niet-natuurlijk, is, d.i. de macht, het heilige.

Het dynamisme is dan ook die religietheorie die de nadruk legt op al wat, in religies, miraculeus is en dus het seculaire of wereldlijke te buiten en te boven gaat ('transcendeert').

Terloops: dat type van energie is maar toegankelijk aan de hand van een erbij passende fenomenologie en toegepaste logica. Natuurkunde mist daartoe de noodzakelijke denkinstrumenten.

8. *Apocalyptiek.*

Paranormale en o.m. typisch sacrale (religieuze) fenomenen behelzen een (subtiële) materie, een (subtiële) energie en ook een ‘subtiële’ informatie die de gevestigde natuurkunde, met haar seculaire methoden, niet aankan. Gaan wij dit informatieproces even na.

1. -- *S. Reinach, Cultes, mythes et religions, III*, Paris, 1913-2, 284/292 (L’apocalypse de Saint Pierre), begint met een definitie:

Een Apocalyps (openbaring) is wezenlijk, zoals de Griekse naam het zegt, onthulling van feiten die aan de kennis van de mensen ontsnapt. Inderdaad: ‘apokalupsis’, gelijklopend met ‘alètheia’, betekent ‘ontbloten’, ‘bloottrekken’. -- De natuurlijke kennis wordt overschreden (getranscendeerd): het is (de beschrijving en) het verhaal door een ‘bevoorrechte’ (zegge wij een begaafde) van iets waarvan hij/ zij de enige getuige is of althans de enige waarborg. Aldus Reinach.

Reinach verwijst naar twee oude apocalypsen, die van Johannes die het laatste boek van de Bijbel geworden is, en die van Petrus die apocrief (ten onrecht toegeschreven) verklaard werd door de kerk.-- Hij verwijst ook naar de ‘hellevaarten’ (reizen in de onderwereld) van Homeros’ *odusseia* en Vergilius’ *Aeneis*, - als één type.

Opm.-- Het sjamanisme kent dit als een soort wezensdefinitie zoals *D. Vazeilles, Les chamanes* (Paris, Cerf), zegt: in contact treden met de wereld der geesten in de vorm van een zielereis (bewust of in trance) in “de andere wereld”.

Opm.-- De antiek-Griekse term mantiek, de praxis van het doordringen tot de andere wereld, slaat op apokalupsis.

2.-- *C. Kapper e.a., Apocalypses et voyages dans l’au-delà*, Paris, 1987 is een verzameling van teksten van specialisten terzake.-- O.c., 33, definieert even breed (meer omvattend dan Johannes’ eindtijdapocalyps) als Reinach. De onthulling door een begaafde is de algemene wezenskentrek. Maar de modaliteiten (b.v. een bemiddelende engel; cfr. *Job 33:23*) en de objecten (gezichten (visueel), gehoren (auditief; b.v. stemmen horen), zielereizen (in hemelse of helse regionen; vgl. Dante’s werk)) boeklezen e.d.m.).

Als algemeen object kan gelden: de structuur van het heelal zoals het in de tijd evolueert (van het oerbegin tot de eindtijd). Een soort geschiedtheologie of een soort evolutietheologie,

9. *Wijsgerige theologie: religie terug van weggeweest.*

Eigenlijk is de religie nooit weggeweest, want de grote massa's van het westen en zeker van de rest van de planeet leven nog steeds van religie(s). Bedoeld zijn westerse intellectuelen die - o.m. met Fr. Nietzsche's "Gott ist tot" (en meteen met de hele God-is-dood-theologieën) - "het einde der religie" in zicht zagen.

Reeds verleden eeuw - men leze er *G. van der Leeuw, Phänomenologie der Religion*, Tübingen, 1956-2, 788/798 (*Geschichte der Religionsphänomenologie*), op na - en vroeger interesseerden de intellectuelen zich voor de wetenschappelijke studie van de religie.

Eén detail spreekt boekdelen: de eerste cursus voor religiewetenschap dateert van 1833. (Johan Georg Müller zette in 1837 deze vakwetenschap voort in Zwitserland, aan de Universität Basel. Over de polytheïstische religies hield Müller Vorlesungen die, niettegenstaande zij in de zomer - let op het genadige uur: van 6 tot 7 uur 's morgens - zeer vroeg gehouden werden, toch opmerkelijk succes boekten. De Université de Genève volgde in 1873. Van dan af konden de verlicht-rationalistische universiteiten het niet meer tegenhouden.

M. Treml, Die Unversehrtheit der Religion (Neue Literatur zu einem alten und neuen Thema), in.: *Neue Zürcher Zeitung* 17/18.05.1997, 69f., stelt vast dat in vroeger tijden in ons westen men wijsheid inzake het heilige (het object van religie) wou vernemen van mensen die er iets van afwisten, priesters, magiërs e.d.m. Sedert de moderniteit echter wil men ze van professoren aan universiteiten vernemen, zelfs indien zij niet eens geloven,-- ja, liefst indien zij niet geloven want dan pas zijn zij 'objectief'. Deze tendens zette zich bijzonder door sinds 1960 +. Men denkt wel dat die verschuiving van gezag inzake religie niet zonder verband is met de achteruitgang van de christelijke belijdenissen.

M. Treml stelt - met vele anderen - vast dat de laatste jaren "religieuze fenomenen" - niettegenstaande teruglopende kerkgang en voortschrijdende secularisering (*opm.*: al wat is, wordt ontheilgd en profaan geduid; in de plaats van wijmensen (clerus b.v.) komt de intelligentsia (de artistieke en intellectuele voorhoede)) - frequenter worden en succes boeken.

Opm.-- Dit opvallende verschijnsel is er niet zonder New Age.

“Religion selbst ist am Markt wieder präsent”, religie is er weer of zij nu als heropleving van heilstradities (sacraal, neo-sacraal) of als zich tot louter waarden bekennen (seculair, verwereldlijkt) geduid wordt. Met dit laatste bedoelt steller de axiologie als vervangstuk van de aloude religies: i.p.v. God of het heilige in de aloude zin komen nu ‘waarden’, die daardoor tot (hogere) waarden uitgeroepen worden.

Derridistische duiding.-- Trembl vermeldt *J. Derrida / G. Vattimo, dir. La religion (Séminaire de Capri)*, Paris, 1996. Hij typeert het werk als scepsis, twijfelzucht, gericht tegen het begrip ‘religie’ zelf, voor zover religie met ‘mondialatinisation’ (één der vele woordvormingen waarin Derrida uitmunt).

Het Latijn - voor Derrida, die het boek beheerst - is niet enkel de theologische taal van het christendom (*opm.*: hij vergeet onze oosterse geloofsbroeders natuurlijk),-- een taal die daardoor het fenomeen van het jodendom (Derrida is jood) of van de islam, om van de oosterse religies te zwijgen, niet kan verwoorden. Latijn is ook de metafoor, een soort typerende samenvatting, voor het politiek-militair complex van “het westen”.

Dit complex lijkt bij het eerste toezien: én samen met het hem eigen pathos (*opm.*: gemoeds- en wilswereld) dat wetenschap centraal stelt, strikt antireligieus te zijn. Dat westers wezen nl. heeft het op een ontworteling van de ‘orthodoxieën’ (*opm.*: de gevestigde religies) en ‘orthopraxieën’ (*opm.*: een term die het leven volgens de eigen vooropstellingen aanduidt) gemunt.-- Dat is dan de mondiale (wereldomspannende) en Latijnse ‘religie’. Tot daar de kritiek.

Maar opgelet: zowel de technische politiek van de moderne tijd alsook de zogezegde vijandigheid tegen religie(s) evenals zonder meer alle fenomenen die men gewoonlijk als ‘religie’ definieert, ontspruiten aan twee dezelfde bronnen. Derrida ontdekt deze twee bronnen in de term ‘heilig’ zoals de Indo-Europese talen hem gebruiken:

a. volheid, macht integriteit (waarvan de fallus, het geslachtsorgaan in ‘sacrale’ zin, het teken of symbool is,-- fallus die de drie monotheïsmen (jodendom, christendom, islam) ‘besnijden’, minstens geestelijk).

b. De tweede bron is het begrip ‘gewijd’ -- begrip waarin - volgens Derrida steeds - vertrouwen, verdrag (overeenkomst), niet zonder het met medemensen samenzijn, als vooropstellingen aanwezig zijn. Met “das radikal Böse” (Kant).

Kant achtte zoiets als het radicaal boosaardige denkbaar (wat hem o.m. de kritiek van Goethe kostte) - als mogelijkheid (als tegenmodel). Daarop steunt 'geloof' (zoals Derrida dat opvat natuurlijk).

Treml: "In deze ellips (*opm.*: tweepolige cirkel) waarvan de brandpunten de integriteit (eerste bron) en het geloof (tweede bron) uitmaken, wordt het complex ingesloten die zich toont als 'religie' maar dan zo dat het zich ook als de secularisering der religie openbaart. Zo vat Treml samen.

Opm.-- Wij hebben zelf o.c., 9/86 (*Foi et savoir*), van de hand van Derrida, gelezen.

a. De stijl is, voor een niet in filosofie hypergespecialiseerd 'mens', ondoenlijk.

b. Wat men na lezing meer weet omtrent religie, is wat Derrida, in de lijn van Nietzsche en Heidegger e.a., ook elders zegt.

G. Vattimo, o.c., 7/8 (*Circonstances*), schetst de sfeer van de intellectuelen die op Capri samen dachten omtrent "de heropleving van de religie": "Dat verschijnsel dat men ten onrechte "de heropleving van de religie" heet (binnen de parlementen, te midden van terrorisme en media, meer nog dan in de kerken die meer en meer leeglopen), echt iets anders dan "de dood van God"? Ziedaar de vraag die wij ons gesteld hebben, -- ongetwijfeld zoals iedereen heden ten dage".

Opm.-- Of iedereen heden zich de vraag stelt of de heropleving meer is dan de dood van God, is o.i. zeer de vraag: heeft men op het eiland Capri waar de rozentuinen bloeien - zich met de rest vereenzelvigd? Ons komt het over dat door a-priori God dood te denken men op Capri hem niet gevonden heeft. Ook niet te midden van het onloochenbare fenomeen van het neo-sacralisme.

P. Antes, Hrsg., *Die Religionen der Gegenwart (Geschichte und Glauben)* spreekt over een wildgroei van tradities en bewegingen van religieuze aard. Schetsmatig worden twaalf religies besproken. Met inbegrip van vele natieve (primitieve) en syncretistische (religies mengelende) bewegingen: deze heten "etnische religies" (stamreligies, nieuwere religies).

Opm.-- Volgens Treml herinnert het werk aan H. van Glasenapp, *De niet-christelijke godsdiensten*, Antwerpen/ Utrecht, 1967, of aan M. Eliade, *Traité d'histoire des religions*, Paris, 1964-2.

Opm.-- Men leze b.v. M. Meslin, *Pour une science des religions*, Paris, 1973 (om de voornaamste theorieën omtrent religie te leren kennen).

10. Het wezen van een niet-Bijbelse religie

In het Latijn is 're.ligio' verzorgen, het tegenmodel van 'neg.ligere', verwaarlozen. Het hele probleem luidt: "Wat verzorgt de religie als religie?". Voor een heidense religie als Santeria of La Regla Lucumi komt dit op het volgende neer.

Bib. St.. -- Eén der geschiktste bronnen is *Migene Gonzalez-Wippler*, een antropologe, die opgevoed werd als blanke in Santeria door een aanhangster ervan.

Werken:

- *Santeria: the Religion (Faith, Rites, Magie)*, St.Paul (Minnesota), 1994-2;
- *The Santeria Experience (A Journey into the Miraculous)*, St.Paul (Minn.), 1992-2, een werk dat sterk autobiografisch is.
- Zij schreef ook *The Complete Book of Spells, Ceremonies and Magic*, London, 1978 (waar eerder de santeriagelovige antropologe aan het woord is).

Terloops: zie <http://www.nando.net/prof/caribe/caribbean.religns.html>

Wat zij schrijft, wordt bevestigd op Internet. Wat bewijst dat deze 'primitieve' religie wel niet zo 'primitief' is, ofschoon zij wel meer gerangschikt wordt met Candomblé, Fon, Hoodoo, Macumba Arara, Palo, Voudun (Voodoo).

Basisstructuur.-- De 'idee' is samengevat de volgende.

a.-- De "Eerste Bouwmeester" van het heelal en de bron van ashé (energie of levenskracht) is Olodumare (= Olorun), God, de Schepper,-- een geheimzinnig wezen.

Opm.-- Dit stemt wonderwel overeen met wat de antropologie ons leert omtrent, alle voorbijbelse religies: een Deus otiosus (een God-op-vakantie) beheerst al wat is.

b.-- De orisha's (godheden, geesten) zijn Olorun's boodschappers en bezitters/ bezitsters van zijn ashé, zijn goddelijke levenskracht.

Opm.. Dit stemt overeen met wat b.v. *Job 1:6; 2:1* zegt over "de hofraad bestaande uit "godszone(n) of heiligen" (versta hoge geesten) van Jahweh wiens 'rijk' (heelalbestuur) niet zonder deze 'engelen' (boodschappers) verloopt.

c.-- Menselijke wezens hebben ashé nodig om te functioneren,-- om b.v. al hun problemen op te lossen. Kortom: "om te overleven".

Opm.-- In de Bijbel luidt het dat menselijke wezens (net als alle schepselen) Gods 'geest' (*Gen. 6:3*) of levenskracht nodig hebben om te 'functioneren' zoals de decaloog dat voorschrijft.

Besluit.-- Men ziet dat er een 'idee', basisstructuur aan het werk is in de religies, al is dit met varianten.

Aldus Gonzalez-Wippler, *The Santeria Exp.*, 320. Internet bevestigt dit zo goed als letterlijk.

De praktische religie.-- Wat wordt nu de idee of basisstructuur in de praxis? Gonzalez-Wippler, o.c., *ibid.*, zegt: “Om ashé te verwerven van de orisha’s (*opm.*: Olodumare regeert het heelal via zijn help(st)er die de orisha’s zijn; zij maken zijn ‘hofraad’ uit), die er de waarnemende geesten van zijn, is het noodzakelijke hun ebbo (*opm.*: ook ebo), een gave, een offer gebeurlijk, te bezorgen. De orisha’s nemen het ebbo aan en - dankzij hun magische vermogens - vormen zij dit om tot dat type van levenskracht of ebbo dat noodzakelijk is om wat verlangd wordt, te verkrijgen.

Opm.-- Dat is de fameuze regel “do ut des” (ik geef opdat gij geeft) van de religiewetenschappers.

De gave of ebbo verschilt van orisha tot orisha en moet aangemaakt worden uit de attributen (wezeneseigenschappen) eigen aan iedere individuele orisha.

Opm.-- Usener, een godsdienstwetenschapper verleden eeuw, heette dit ‘Funktionsgottgeit’ (iedere godheid of geest heeft een eigen ‘functie of rol,-- een ‘specialiteit’).

O.c., 270.-- Een ebbo is een geneesmiddel, een tovermiddel, een reiniging(sritus),- - een of andere manier onder duizenden manieren waarop iemand een orisha gunstig stemt zo dat hij/zij helpt.

Op Internet.-- De communicatie tussen de orisha’s en de mensheid geschiedt d.m.v. riten, wichelarij (mantië, waarzeggerij) en ebo’s of gaven (dierenoffers inbegrepen). Zingen, ritus en vervoeringsgegrepenheid zijn ook middelen om met de orisha’s te communiceren.

Opm.-- Zoals men ziet: de magie staat in het centrum zelf van deze religie (zoals in alle voorbijbelse religies overigens). Geleerden die zelf van magie niets afweten, trachten dit te loochenen maar zij duiden een religie vanuit hun individuele of groepsaxioma’s.

Syncretisme.-- ‘Sunkrètismos’ in antiek Grieks is ‘mengeling’ van die parate, ja, inconsistente dingen.-- Santeria is zo’n mengeling.-- Santeria komt uit West-Afrika (Nigeria, Benin) en is de religie van de yoruba volkeren. Grote massa’s werden indertijd als slaven/slavinnen naar Cuba, Puerto Rico, Haiti, Trinidad,-- Brazilië overgebracht. In Florida en New York b.v. is Santeria verspreid (300.000 in New York).

In de Nieuwe wereld werd heel wat (de orisha's op de eerste plaats) onder een façade van katholicisme verborgen gehouden. De orisha's b.v. werden met katholieke heiligen vereenzelvigd. De slaven- en slavinnenhouders zeiden dan "Zie eens hoe vroom onze slavin is, zij vereert heelder dagen de H. Barbara!". In feite bad zij tot Shango, de Heer van de bliksem, het vuur en de dans, die via deze kosmische levenskrachten levensdrift, mannelijkheid, karaktersterkte verschafte (zijn 'functie') en die als 'attributen' had rood en wit, de getallen 4 en 6, appels, bananen,-- hanen, mannelijke schapen,-- dingen die gedurende de rituelen en gebeden moeten aangewend worden, wil men hem gunstig stemmen.

Het is zo dat de naam 'santeria' (heiligenverering) in voege kwam. Maar het is overduidelijk dat de ziel van de aanhang(st)ers fundamenteel heidens is en blijft tot op heden.

Internet.-- La Santeria is berucht om haar magie die gebaseerd is op kundigheid, d.i. kennis van de 'mysteriën' (*opm.*: geheimzinnige dingen) of de orisha's,-- van de wijze waarop men in interactie komt met de Orisha's. (...). Deze kennis lijkt 'bovennatuurlijk' voor diegenen die er niets van begrijpen maar zij is in feite 'natuurlijk'.

Opm.-- De termen 'bovennatuurlijk' en 'natuurlijk' worden hier in een niet-katholieke of Bijbelse zin gebruikt. Want in feite is heel wat van de religie in dit geval 'buitennatuurlijk' (paranormaal) zonder daarom al strikt 'bovennatuurlijk' (in de Bijbelse zin: enkel o.g.v. Gods tussenkomst mogelijk) te zijn.

Opm.-- Om de (magische) praxis even nog te verduidelijken Oshun, wier natuur- of kosmische energie in de rivierwateren gesitueerd is, wier vermogen ('functie', specialiteit) erotiek, huwelijk,-- goud, artistieke dingen, genoegens,-- kinderen -- de buik omvat (het domein der problemen die zij oplost), heeft als attributen geel, het cijfer 5, honing, spiegels, pompoenen, cakes, wijn, gele hennen (kippen). Iedere ebbo die men haar schenkt, moet tenminste één van haar attributen bevatten: zo b.v. een uitgeholde pompoen met honing en olijfolie opgevuld.

Tot daar een al te korte schets van een niet-Bijbelse religie die heden meer en meer aanhang(st)ers wint vooral onder "the hispanics" op het nieuwe continent. Eén ding: waar in de Bijbel de H. Drie-eenheid centraal staat, staan hier de orisha's centraal.

11. Theodicee: God, althans de echt Bijbelse, schept vrije wezens.

Gegeven: ... het bestaan van de Bijbelse God (Jahweh, H. Drie-eenheid).

Gevraagd: hoe God verzoenen met het brutale feit van het fysieke en het ethische kwaad?

a. -- De omgangstalige verwoording van een opwerping

De redenering komt op een herleiding tot het ongerijmde neer: "Indien gij, Godgelovige, beweert dat uw God goed en almachtig is, dan volgt daaruit, met inbegrip van het feit van het kwaad, wat u weerlegt".

Voorzin 1. -- Indien God bestaat" dan is hij almachtig-en-goed. Maar ofwel, indien God het kwaad kan beletten maar niet wil, dan is hij niet goed, ofwel, indien hij het kwaad wil beletten maar niet kan, dan is hij niet almachtig.

Voorzin 2.-- Welnu, het kwaad kan enkel bestaan ofwel indien God het kan beletten maar niet wil, ofwel indien hij het wil maar niet kan.

Voorzin 3.-- Welnu, het kwaad bestaat.

Nazin. -- Dus God bestaat niet.

Opm.-- Deze volgorde van zinnen lijkt een perfect sluitende redenering: indien de drie voorzinnen, dan de éne nazin.

b.-- De logisch-syntactische herschrijving.

'Syntaxis' in de logica let op zinnen voor zover onderling verbonden - wat 'syntaxis' is - Om dit overzichtelijk te maken worden de zinnen in symboolverkorte vorm herschreven.

a.1.-- Herschrijving der zinnen.-- "God bestaat" = p. "God is goed" = q1. "God is almachtig" = q2.-- "God kan het kwaad beletten" = r1. "God wil het kwaad beletten" = r2.-- "Het kwaad 'bestaat'" = s.

a.2.-- Herschrijving der voegwoorden.-- De behelzing (implicatie = indien, dan) =). (Peano's pasigrafische wijze).-- De contradictie of innerlijke tegenspraak (inconsistentie) = w (wat aan het Latijnse 'aut' (= ofwel) beantwoordt (dilemma).-- De ontkenning = - (b.v. : -/P = niet p).-- Ziedaar de connectieven.-. Ook nog: het connectief 'en' = ^.

b.-- De logische syntaxis van de redenering.-- Deze maakt het geraamte der redenering duidelijk. Wij noteren eerst de zinnen afzonderlijk om reden van duidelijkheid. Daarna vatten wij samen in een nog meer verkorte vorm.

voorzin 1 $p \vee (q_1 \wedge q_2 \wedge r_1 \wedge \bar{r}_2) \vee (\bar{q}_1 \wedge r_2 \wedge \bar{r}_1) \vee \bar{q}_2$

voorzin 2 $r_1 \wedge \bar{r}_2 \wedge r_2 \wedge \bar{r}_1$). s

voorzin 3 s

nazin $\bar{p}$

De hele redenering: $VZ 1 \wedge VZ 2 \wedge VZ 3$). NZ

De ontologische doorlichting.-- Zinnen aaneenrijgen is één. De inhoud, semantisch (d.i. wat er aan waarheid inzigt), verrechtvaardigen is twee! De syntaxis m.a.w. kan semantische onzin bergen.

1.-- De hele redenering staat of valt met het uitschakelen van de autonomie van het schepsel.

God kan het kwaad beletten, maar hij wil dit niet zonder meer! Hij eerbiedigt, tot op zekere hoogte, de autonomie of vrijheid van het schepsel.- God wil het kwaad beletten, maar in de mate dat hij de zelfstandige vrijheid van het met geest (verstand en rede, gemoed en waardeaanvoelen, wilsvrijheid) begaafde schepsel eerbiedigt, kan hij dit niet zonder meer.

Anders uitgedrukt: de redenering stelt een axioma voorop dat zegt “God scheidt enkel onvrije, niet tot zelfstandig beslissen in staat zijnde wezens”. Of, indien men wil, “scheppen is onvrijheid scheppen”. Scheppen is automaten, robotten, scheppen. Zo dat de hele verantwoordelijkheid voor het kwaad bij God ligt en er van medeverantwoordelijkheid vanwege het met geest begaafde schepsel geen sprake is.

Opm.-- In de taal van het christelijke platonisme: Gods ideeën inzake het heelal en de dingen binnen dat heelal bevatten, wat de vrije schepselen betreft, èn de norm of gedragsregel (in de Bijbel de tien geboden) èn de mogelijkheid in het schepsel om van die norm af te wijken tegelijk. Gods idee terzake is niet simpel!

2.-- Argumentum ad hominem.

Paradox! De atheïst, uitgerekend o.g.v. zijn atheïsme, is het met deze opvatting eens tegen wil en dank. Want **a.** Voor hem bestaat God niet; **b.** Voor hem bestaat het kwaad, niettegenstaande Gods afwezigheid, toch nog. Dus ligt de voldoende reden of grond voor dat kwaad, voor de atheïst, zeker niet in God maar in de eindige, vrije wereld en wat daarin aan afwijkingen aanwezig is. Atheïstisch gezien ligt de voldoende reden van het kwaad dat de atheïst tegen God uitspeelt, totaal buiten God want deze is er niet.

12. “De dood van god” volgens J.-P. Sartre.

Jean-Paul Sartre (1905/1980) was in Frankrijk gedurende minstens twee generaties “de gevierde denker”. Met internationale weerklank. -- Wij gaan even in op zijn werkje *L’existentialisme est un humanisme*, Paris, 1970.

Opm.. -- Was *Gabriel Marcel* (1889/1973), bekend o.m. om zijn *Etre et avoir*, Paris; 1953, christelijk existentialist, Sartre was atheïstisch existentialist. ‘Existentialisme’ stelt het begrip ‘existeren’, d.i. als mens in de wereld bestaan, centraal.

Karakteristiek.-- Sartre zelf vermeldt de kritieken die hem troffen. Zij kunnen dienen als indirecte karakteristiek van wat hij vooropstelt

a -- Sartre’s uitgangspunt.

Net als Descartes vertrekt hij van het “cogito ergo sum”, -- Ik doorleef een innerlijk leven. Dus ben ik. Zowel katholieken als communisten verwijten hem dit. Want, wie zo vertrekt, stelt de mens als louter individu en dan nog wel als innerlijkheid voorop. Zo is van meet af aan iedere menselijke solidariteit ondergraven, - de sociale dimensie van het ‘existeren’ (in de wereld als mens bestaan). Want - zo redeneren katholieken en communisten - ofwel zijn wij samen met medemensen in deze wereld tot in ons innerlijk leven of ‘cogito’ ofwel komt het samen met anderen existeren achteraf als een betekenisloos aanhangsel van het innerlijke leven over.

b.-- Sartre’s ethiek.

De christenen verwijten Sartre de afbouw van de “eeuwige waarden” (denk aan de tien geboden). Afbouw die niets overlaat tenzij totale afwezigheid van verrechtvaardiging op objectieve gronden van ieder zedelijk gedrag. Want Sartre stelt dat de mens zelf “de waarden” (die niet eeuwige, objectief geldende waarden zijn) kan scheppen. In die zin is Sartre ‘humanist’.

De communisten verwijten hem ‘quiëtisme’ (‘quies’ = berusting, rust), eigen aan zijn wanhoopsdenken. Zij ‘duiden dit als een laatste rest van bourgeoisdenken. Wie wanhoop preekt (sommige studenten van hem pleegden zelfmoord), berust in de gevestigde orde en wordt niet actief en dynamisch maar inert.

De dood van God.-- Het axioma bij uitstek bij Sartre is de dood of afwezigheid van (de Bijbelse) god. Want, indien God niet bestaat (Sartre is atheïst), dan volgt daaruit “le délaissement” de godverlatenheid. De mens is dan enkel op zichzelf aangewezen,-- staat er alleen voor.

13. *Beaat atheïsme en tragisch atheïsme.*

Sartre, o.c., 33/37, typeert zijn existentiële moraal via een omweg, het Franse radicalisme met zijn ‘klassieke’ lekenmoraal.

a.-- *het beate tegenmodel.*-- De existentialist(e) is de radicale tegenstand(st)er van de gevestigde “morale laïque” die stelt dat God als voldoende reden of ‘fundering’ (justificering) van iedere moraal uitschakelen, zo goed als geen nare gevolgen veroorzaakt. Want, toen rond 1880 Franse professoren de lekenmoraal stichtten, huldigden zij volgende axioma’s.

1.- *Atheïsme.*-- God is een nutteloze en veeleisende hypothese. Wij laten ze dus vallen.

2.- *Axiologie (waardenleer).*-- Indien sommige waarden ernstig opgenomen worden en wel als a-priori d.i. als vooraf bestaande werkelijkheden, dan is een beschaafde wereld mogelijk en leefbaar. Zo behoort men eerlijk te zijn, niet te liegen, niet zijn vrouw af te troeven, kinderen te verwekken e.d.m.. Dat alles is a-priori verplichtend.-- “Wij, Franse radicalen, gaan dus eventjes aantonen dat die waarden toch bestaan - in een ciel intelligible, een in het denken gesitueerde wereld of hemel - , ook al bestaat God niet. Anders uitgedrukt: niets zal veranderd zijn indien God niet bestaat”.

b.-- *Het tragische model.*-- O.c., 35ss.. -- De existentialist(e) meent daarentegen dat het zeer vervelend is dat God niet bestaat. Want - met God - verzwindt iedere mogelijkheid om een denken dat bestaat voordat wat ook feitelijk bestaat, voorop te stellen en daarin waarden aan te treffen.

Opm. - In Sartre ’s taalgebruik betekent “a-priori”, “voordat ook maar iets bestaat, -- ook voordat er mensen zijn”.-- Dit is zijn verwoording van het traditionele christelijke platonisme dat Gods denkende geest, die als onvoorwaardelijk zijnde, voordat ook maar iets bestaat, pre-existent, vooraf bestaand, is. Meteen de ideeën die de wereld, de schepping, voorafbeelden als normen en idealen en structuren. Die ideeën komen in ons waardevol als waarden, hogere, heilige, d.i. onaantastbare waarden door.-- Ziedaar wat Sartre van huis uit kende. Dat christelijk platonisme stelt hij feitelijk voorop.

Sartre: “Een a-priori is onmogelijk aangezien er geen oneindig en volmaakt bewustzijn (*opm.:* Gods bewustzijn) meer is om dat a-priori te denken”. (O.c., 35s.). Het staat nl. nergens geschreven, dat b.v. het goede bestaat,-- dat men eerlijk behoort te zijn e.d.m.. --Sartre’s humanisme: “Wij bevinden ons immers in een levensruimte waarin enkel nog mensen bestaan” (o.c. 36).

Dostoievski (1821/1881). -- Sartre: “Dostoievski schreef: “Indien God niet bestond, dan zou alles toegelaten zijn”. -- Sartre vormt deze zin om tot: “Aangezien God niet bestaat, is alles toegelaten”. Van de irrealis naar de realis!-”

Opm.-- Men versta Dostoievski (en Sartre) goed: hij beweert niet dat, doordat God dood is, alles in feite toegelaten, want uitvoerbaar, is. Want medemensen - politie, gerecht - zijn daar om aan de godverlaten vrijheid (Gods geboden als dode letter) paal en perk te stellen; hij beweert wel dat in beginsel, axiomatisch, alles toegelaten is indien God als wetgever-en-rechter er niet is.

Definitie van het Franse sartrianse existentialisme.-- “Welnu, uitgerekend dat - Dostoievski’s axioma - is de vooropstelling van het existentialisme”. (O.c., 36).

Tragisch humanisme.-- Indien God dood is en zijn geboden dode letter zijn, dan staat “de mens” er alleen voor. Hij is ‘délaisé’, aan zijn lot overgelaten. Hij mist de geborgenheid van de godgelovige.

1.-- Geen verontschuldigen.-- Indien immers de existentie, d.i. de feitelijke mens in deze wereld, zonder God en zijn geboden, er eerder is dan “de essentie” d.i. de a-priori bestaande idee van God en waarde dan zal men nooit b.v. “de menselijke natuur” kunnen aanwenden om iets te verklaren. De mens handelt niet natuurnoodzakelijk, in een determinisme. Die mens is vrij: hij is vrijheid.

2. -- Geen remmen. -- Indien God niet bestaat, worden wij niet geconfronteerd met bevelen of waarden die ons gedrag moeten verrechtvaardigen. Er zijn geen verrechtvaardigingen, in wier naam wij kunnen handelen of spreken.

“Dat druk ik als volgt uit: de mens is ertoe veroordeeld vrij te zijn” (o.c., 37).-- Ziedaar in een notendop Sartre’s existentieel atheïsme, Hij voelt het als een niet-beate bevrijding aan uit wat hij ‘determinisme’ heet.

14. Bijbelse lectuur van de Bijbel.

Ontologie (metafysiek) omvat ook de grondslagen - de 'werkelijkheid' van de religie(s). Het feit dat er een meervoud inzake religie is, bewijst zonneklaar dat de grondslagen ervan niet duidelijk zijn. Het is dan ook daarom dat wij - niet zo lukraak, want de Bijbelse religie is nog steeds één der achtergronden van het - zelfs atheïstische of humanistische -- westen, uitvoeriger stilstaan bij de grondlijnen van de Bijbel zo dat - misschien - de grondkentrekken van iedere religie even bloot komen.

De Bijbel is en historisch en geïnspireerd.

1.-- Historisch.-- Iedere religie steunt op feiten. In die zin is zij 'historisch', d.i. voor geschiedkundige toetsing vatbaar want op in de tijd gebeurde feiten gesteund.

2 Petr. 1:16.-- Niet door ingewikkelde mythen (*opm.*: in de zin van 'fabels') te volgen hebben wij u de macht en de komst van onze, Heer Jezus Christus doen kennen maar na ooggetuigen te zijn geweest van zijn majesteit. Inderdaad: hij ontving van God de Vader eer en heerlijkheid toen (*opm.*: -- historisch feit) - de heerlijkheid vol majesteit (*opm.*: God de Vader als verhevenheid) zich tot hem richtte met een woord als dit: "Deze is mijn welbeminde zoon in wie ik mijn welbehagen heb".

Opm.-- Petrus heeft het over de transfiguratie ('metamorfosis') of gedaanteverandering van Jezus (*Matth. 17:1/9; Mark o. 9: 2/10; Luk.9: 28/36*) waarbij deze zijn goddelijke aura (uitstralings sfeer) van na zijn verrijzenis toont.

Petrus - net als Lukas (*1:2; Hand. 1:8*) en Johannes (*1 Joh. 1: 1/3*) benadrukt het historisch Karakter: "Deze stem: wij, wij hebben ze gehoord. Zij kwam vanuit de hemel (*opm.*: niet vanuit de sjeol of onderwereld). Wij waren immers op de heilige berg bij Jezus" (*2 Petr. 1 :18*).--

Op analoge wijze steunen alle echte religies op buiten- of bovennatuurlijke feiten die ofschoon "vanuit de andere wereld komend" toch tot een historisch feit worden. Wanneer enkel ingebeelde 'feiten' (vals mysticisme) de grondslag uitmaken, dan zijn er altijd fijnzinnige mensen in de omgeving die met hun kritische zin het zinsbedrog opmerken en aan de kaak stellen.

2.-- Ingegeven.-- 2 Petr. 1:19 - Op die wijze houden wij ons steviger aan het profetische woord (*opm.*: het oude testament).-- Beseft vóór alles dat geen enkele ‘profetie’ (*opm.*: van Godswege ingegeven mededeling) vatbaar is voor individuele duiding. Want nooit is een profetie aan een menselijke wil ontsprongen: gedreven door de heilige geest (*opm.*: Gods levenskracht) hebben mensen gesproken weliswaar maar van Godswege”.

Wat 2 Timoth. 3:14 bevestigt: “De heilige schrift(en) berg(t)(en) de wijsheid (*opm.*: hier: Gods inzichten) die op het heil dankzij het geloof in de Christus uitloopt. Iedere (*opm.*: heilige) schrift is door God ingegeven (...).

Dit belet niet - en de moderne tekstkritiek heeft het overvloedig gedaan - dat men toch individueel de schrift duidt: indien men maar beseft dat men dan de Bijbel op niet-Bijbelse wijze duidt. Wij, in deze inleiding tot de hoofdgedachten der schrift, houden ons aan de axiomatic van de Bijbel zelf.

Let wel: iedere echte religie (‘echt’ in de zin van “op buiten - of bovennatuurlijke werkelijkheden steunend”) spreekt een taal die op die van Petrus en Paulus gelijk. Meteen hebben wij een tweede kentrek van religie: door ‘godheid’ ingegeven.

God schept het heelal.

Men heeft het ooit geschreven: Schepping en decaloog; zijn de hoofdkentrekken van oud en nieuw testament. M.a.w.: God - Jahweh (oud testament), H. Drie-eenheid (nieuw testament) - schept een heelal dat als basiscode inzake gedrag de tien geboden voorstelt.

De scheppende godheid.-- Hebr. 11:3.-- Op grond van het geloof zien wij in dat “de werelden” (*opm.*: het heelal) gevormd werden op grond van een ‘woord’ (*opm.*: idee van God). Gevolg: al wat men ziet, ontspringt aan wat men niet ziet”.

Opm.-- De Bijbelse mens ‘gelooft’ niet enkel in wat hij ziet (dat doen ook ongelovigen). Hij gelooft dat het zicht- en tastbare ‘zijnde’ ontspringt - hoe dan ook - aan een onzichtbare en ontastbare werkelijkheid die de ‘werkelijkheid’ van het zichtbare fundeert (tot grondslag dient)..

Is. 24: 1/6 heeft het over een ‘raadsbesluit’ waaraan alles ontspringt, gepaard gaat met een “eeuwig verbond” van de godheid met haar schepping dat maar ophoudt indien deze schepping “de wetten” niet ernstig neemt.

Besluit.-- De (zichtbare) werkelijkheden, voordat zij daadwerkelijk geschapen worden, bestaan reeds vooraf in God (en zijn ideeën terzake) aan wie alle geschapenheid ontspringt.

Rom. 1:20. - “Al wat onzichtbaar is (*opm.*: is bedoeld Gods scheppende werkelijkheid) - sedert de schepping van de wereld - laat zich zien doorheen zijn (*opm.*: zicht- en tastbare) werken (gewrochten), nl. de eeuwige macht van God en zijn godheid.

Opn. -- Dit betekent dat in beginsel (wat nog niet wil zeggen “in feite”) Gód (vooral als schepper kenbaar is o.g.v. wat hij scheppend uitwerkt, zijn ‘werken’. Zodat de werkelijk God zoekende mens b.v. uitsluitel kan verwerven omtrent de vraag of God bestaat en ‘werkt’.

Terloops: Deze stelling van Paulus werd danig omstreden. Maar de hele Bijbel huldigt ze.

Tot nog toe ging het over Gods mogelijkheid. Nu gaat het over het feit.

Gen. 1:1.-- In het begin (*opm.*: van de tijd of de geschiedenis) schiep God hemel en aarde (*opm.*: alle geschapen werkelijkheid”).

Besluit: -- a. Het heelal **b.** heeft een begin. Zo schiep en schept God dat heelal.

God schept de mens.-- Als zicht- en tastbaar wezen is ook de mens, samen met de rest van “het zichtbare” geschapen.

Gen. 1:26.-- God zei: “Maken wij de mens naar ons beeld, als onze gelijkenis. Dat de mensen heersen over de vissen in de zee, de vogels in de lucht, het vee, alle wilde dieren en al het kruipend gedierte”. -- Noteren wij dat, uitgerekend doordat de mens “beeld-en-gelijkenis van God” is, hij heersen kan over de rest der levende wezens.

God schept de seksualiteit. -- *Gen. 1:27.* -- Gód schiep de mens naar zijn beeld. Naar zijn beeld schiep hij hem. Man-en-vrouw schiep hij hen. God zegende ze: “Weest vruchtbaar. Vermenigvuldigt u. Bevolkt de aarde en onderwerpt ze. (...).

Weerom het heersend karakter van de mens als “beeld-en-gelijkenis van God” (ditmaal met een accent op het man-en-vrouw zijn)!

Gen. 2:18.-- Jahweh God zei: “Het is niet goed dat “de mens” (*opm.*: de mens voor iedere invoering van seksualiteit) ‘alleen’ zij. -- Noodzaak is dat ik hem (*opm.*: ditmaal ‘de man’) een bij hem passende hulp maak. (...). Daardoor komt het dat “de mens” zijn vader en moeder verlaat en zich aan zijn vrouw hecht: zij worden één vlees.”

Opm.:

1. Uit de in mythische taal gestelde tekst blijkt dat die mens als beeld-en-gelijkenis van God, medeverantwoordelijk is voor de rest van “al wat leeft”, voor de eigen voortplanting als middel tot aardbevolking.

2. Valt op dat de gewijde schrijver niet etnocentrisch-joods denkt: er is van “een uitverkoren volk” nergens sprake! God stelt de hele mensheid - “alle vlees” - mede verantwoordelijk. Israël is in deze teksten nergens centraal. Net zoals in de tekst van *Isaias (24:1vv.)*, waar van “een eeuwig verbond” sprake is. Alle volkeren gelden als medeverantwoordelijk.

3. Seksualiteit wordt wel eens, in een welomschreven ‘christelijke’ traditie, als minderwaardig, ja als satanswerk afgedaan: hier ontspringt de geslachtelijkheid rechtstreeks aan God. De mens is - als geseksueerd wezen - beeld-en-gelijkenis van God! Alsof in de godheid zelf (de idee van) seksualiteit vooraf bestond.

Gods ‘gedachten’.

Luisteren wij naar een paar psalmteksten.-- *Ps. 1:6.*-- Jahweh kent de weg van de gewetensvollen.

Opm.-- ‘Kennen’ in Bijbels taalgebruik betekent “thuis zijn bij”. God ‘kent’ de leefwijze van de ‘gerechtigden’ (versta: gewetensvollen) op heel typische wijze: zij maken de idee die Hij van hen heeft, al levend waar! -- *Ps. 139 (138):17.*-- Voor mij zijn uw gedachten, Jahweh, moeilijk. God, wat is de som ervan indrukwekkend.

Opm.-- Inderdaad: van alles, ook van wat van zijn ideeën terzake afwijkt, bezit God ‘gedachten’. Welnu, de omvang en de inhoud van de schepping is gewoon reusachtig: van de omvang krijgen wij enkel in beperkte steekproeven inzage en van de inhoud snappen wij enkel gedeelten.

De grote theofanie.

Alle religies die naam waardig, steunen op een of andere theofanie, d.i. godheid - hoe dan ook te verstaan - toont zich. Staan wij stil bij *Exod. 19:16.* -- Daar komt - eindelijk, wanneer de schepping reeds lang gevorderd is, de gedragscode geldend voor al wat geschapen is, ter sprake.

1. Van in de morgen waren er donderslagen, bliksems en een dichte wolk op de (Sinai)berg. Alsook een zeer machtvol trompetgeschal.-- Heel het volk (*opm.:* ditmaal van Israël) in het kamp beefde: Mozes sprak.

2. God antwoordde hem.

Opm.-- Volgens *Hand. 7:38* was het de engel (van Godswege) die sprak. Volgens *Galat. 3: 19* en *Hebr. 2:2* zou deze engel een “van Godwege gezondene” zijn.

M.a.w. indien wij met S. Paulus ervan uitgaan dat de joodse wet het product is van “de elementen van deze wereld” (versta: hoge geesten die God bijstaan in zijn heelalbestuur), dan zou de engel in kwestie een “element van de wereld” zijn (vgl. *Galat. 4:3*: “Ook wij (versta: joden) waren als slaven / slavinnen aan de elementen van de wereld onderworpen”). Dit belet God echter niet zich van zo’n element van de wereld te bedienen om de gedragscode die ook voor de elementen van de wereld geldt, af te kondigen voor het joodse volk en, mettertijd, voor alle volkeren.

De “tien woorden” (tien geboden, decaloog).

Er zijn meerdere versies in de Bijbel, volledige (*Ex. 20:1 (Ex. 34: 10)*), (in *Deut. 4:13 (10:4)*) heten zij “de tien woorden”; *Deut. 5:6/21* geeft ook een versie) en onvolledige (in sommige psalmen b.v.). Nemen wij - verkort - *Deut. 5:6*.

De religieuze (theologische) geboden.

‘Thelogaal’ omdat zij rechtstreeks op God slaan. -- Ik (Jahweh) ben uw God. (...). “Andere goden” zult gij voor mijn aanschijn niet hebben. De naam van Jahweh, uw God, zult gij niet zonder geldige reden gebruiken (...). Let op de sabbat zo dat gij deze dag heiligt. Tot daar de drie eerste geboden.

De ethische (morele) geboden.

De zeven laatste geboden beregelen het (samen)leven.-- **4.** Eerbiedig uw vader en moeder (...). **5.** Doden zult gij niet. **6.** Gij zult geen overspel plegen. **7.** Gij zult niet stelen. **8.** Gij zult geen vals getuigenis afleggen. (...). **9.** Gij zult de vrouw van uw naaste niet begeren (...). **10.** Gij zult noch zijn huis noch zijn veld begeren (...).

Opm.-- De geboden **6** en **9** (seksualiteit) en **7** en **10** (bezit) horen samen zo dat **9** en **10** zelfs het innerlijke begeren als ‘zondig’ (versta: gewetenloos) afkeuren.

Jezus houdt het bij de geboden.

Luk. 18:20.-- Jezus tot de rijke vooraanstaande: “Gij kent de geboden: Pleeg geen overspel (**6;9**). Dood niet (**5**). Steel niet (**7;10**). Leg geen valse getuigenis af (**8**). Eerbiedig uw vader en uw moeder (**4**)”.

Opm.-- Jezus somt de morele geboden op zoals indertijd “de engel” op de Sinaïberg ze verwoord had. Zij maken blijkbaar nog steeds de basis van de christelijke religie uit.

Het “oordeel van God”.

Hoe beoordeelt God het gedrag? *Ps. 50 (49):16.*-- God richt zich tot de gewetenloze.

Waartoe zegt gij mijn geboden op'? Waartoe hebt gij mijn verbond (*opm.*: *Is.* 24:5: het eeuwig verbond) in de mond'? Gij die de gedragsregel geringschat en mijn woorden van u afschudt -- Indien gij een dief (**7;10**) ontmoet, doet gij met hem mee. Gij voelt U thuis bij echtbrekers (**6;9**). Uw tong stelt gij in dienst van het kwaad en uw taal beraamt bedrog (**8**). Gij zet u neer: gij beschuldigt uw broer; gij klaagt de zoon van uw moeder aan (**4;8**). Ziedaar wat gij doet en Ik zou zwijgen'? Beeldt gij u in dat ik als u ben? Ik klaag u aan en leg uit.

Opm.-- Duidelijk is dat de psalm enkele geboden opsomt. Als grondslag van Gods handelwijze wanneer hij oordeelt, d.i. als rechter optreedt.

Het eeuwig verbond.

Nu kunnen wij het begrip "eeuwig verbond" (met al zijn onderdelen als het verbond met Noë (Noah), met Abraham, met Mozes, via Jezus met ons, als christenen) verstaan. Lezen wij daartoe *Is. (Jesaiiah) 24:1/6*. Wij geven verkort het wezenlijke weer.

Als ziener (profeet) ziet Isaias in de verre toekomst van de aarde.

a. *Jahweh verwoest de aarde en teistert ze (...).*

Een gelijk lot zal zowel de priester als het volk, zowel de heer als de slaaf, (...) zowel de schuldenaar als de schuldeiser treffen.(...)-- Tot daar de feiten.

b. *En nu de verklaring.*

De aarde werd ontheiligd door de voeten van haar bewoners. Want zij hebben de wetten (*opm.*: de wet, de tien geboden) overtreden. Zij hebben het raadsbesluit (*opm.*: Gods idee) geschonden, Zij hebben het eeuwig verbond verbroken. Daardoor heeft de vloek de aarde verslonden: haar bewoners ondergaan er de straf van. Slechts weinig mensen schieten over.

Opm.-- Belichten wij deze tekst aan de hand van *Gen. 6:3*. Daar wordt de grondslag van de verwoesting der aarde en van haar (gewetenloze) bewoners (op een gewetensvolle rest na) verwoord. De overgrote meerderheid immers is 'vlees' (versta: gewetenloos) geworden zo dat God zijn eeuwig verbond, nl. de belofte dat hij onbeperkt zijn 'geest' (versta: zijn goddelijke, reddende levenskracht) ter beschikking zal stellen, om reden van gebrek aan eerbiediging van de kosmische code, opschort en de gewetenloze prijsgeeft aan zijn (nood)lot.

Meteen staan wij vóór een van de grondinzichten van de Bijbel, nl. het koppel “vlees/geest”.

God acht zich, in geval van (grensoverschrijdende) gewetenloosheid, niet meer onbepaald verantwoordelijk met zijn goddelijke levenskracht of “heilige Geest” voor wie hem en zijn geboden niet ernstig neemt. Dat is de les van *Gen. 6:3*. Het van hem - en van hem alleen - uitgaand voorstel (verbond) om o.g.v. zedelijk goed gedrag onbepaald zijn levenskracht ter beschikking te stellen (basis van alle echt geluk) wordt afgewezen. Zo iemand staat buiten het eeuwig verbond: door eigen schuld. “Ziedaar wat gij, gewetenloze, doet, en ik, God, zou zwijgen?”

Opm.-- De Bijbelse tweeledigheid “overgrote meerderheid/kleine rest”. Er schieten maar weinig mensen over” zegt Isaias.-- zoals in de dagen van Noë. Lezen wij *Gen. 6:5*, dan blijkt daaruit dat “de gewetenloosheid van de mens” (*opm.:* “de mens wordt hier globaal genomen zo dat uitzonderingen op “de regel” niet uitgesloten worden) over de aarde groot was in de dagen van Noë en dat zijn hart niets dan gewetenloze plannen koesterde in lengte van dagen. Maar... Noë “vond genade in Gods ogen” want “hij was een gerechtig (gewetensvol) mens, gaaf te midden van zijn tijdgenoten, en hij leefde met God in overeenstemming! -- De tweeledigheid “massa/ uitzonderingen” keert telkens weer in de hele Bijbel.

Het eeuwig verbond is kosmisch.

Gewoonlijk denken wij, in ons gesecculariseerd westen dat deze wereld en de hele kosmos denkt zonder enige verwijzing naar God, dat de tien geboden een menselijke aangelegenheid zijn. - Staan wij stil bij het volgende.

1. De goddelijke idee ‘huwelijk’.-- De seksualiteit is een goddelijke idee. Zij sticht en ordent immers het feitelijke seksuele leven.-- *Gen. 24.*- Isaäk’s huwelijk.-- *Gen. 24:43.*-- “Ik hou mij bij de bron. Het meisje dat zal afkomen om water te putten, aan wie ik zal zeggen: “Gelieve mij te drinken te geven: een beetje water uit uw kruik” en die zal antwoorden: “Drink zelf. Ik zal ook water putten voor uw kamelen”, dat meisje zal de vrouw zijn die Jahweh voor de zoon van mijn heer (Abraham) voorbestemd heeft.” Het was Rebecca.

2. Het feitelijke huwelijk.-- De goddelijke idee wordt tegengewerkt door kosmische wezens die ‘vlees’ willen zijn, d.i. gewetenloos.

Tob. 3:17-- Het was aan Tobias (de zoon van Tobit) dat Sarra rechtens toekwam voor alle andere kandidaten.

Opm.-- Het 'recht' o.g.v. hetwelk Sarra aan Tobias toegewezen wordt, is in de grond (een onderdeel van) het raadsbesluit waarover *Is. 24:5* het heeft.

Tob. 6:18-- "Vraagt aan de Heer van de hemel dat hij u (Sarra en Tobias) zijn genade verlene en zijn afscherming. Heb geen vrees, Tobias: Sarra werd voor u bestemd vanaf de oorsprong (...). Aldus de engel Rafael.

Opm.-- "Vanaf de oorsprong" wordt ook vertaald door "van eeuwigheid af". De 'oorsprong' die "de eeuwigheid" is, is (de idee van) God. Dit toont aan dat een aangelegenheid als een huwelijk niet 'horizontaal', (als een louter seculaire of aardse aangelegenheid) maar 'verticaal' (als een van Godswege geregelde zaak) dient begrepen te worden,-- althans indien men de Bijbel vanuit de Bijbel wil verstaan.

Maar reeds *Gen. 6:1* vv. zegt dat 'Godszonen' (*opm.*: 'heiligen', 'engelen: d.i. hoog te situeren wezens; vgl. *Judas 6*; *2 Petr. 2:4*; *1 Petr. 3: 19* (geesten)) vonden dat "de dochters der mensen" bij hen pasten en tot vrouwen namen al diegenen die hun in de smaak vielen.

Tob. 3:17 geeft een voorbeeld van dergelijke "schuldige engelen": "Sarra wordt door Asmodeus, de slechtste onder de demonen, bespookt". *Tob. 6:14*.- Sarra werd "zeven keren" uitgehuwelijkt. Iedere keer bleef haar man dood in de bruidskamer achter: hij stierf de avond van zijn intrede in haar kamer. Een demon doodde ze! Maar aan haar doet hij niets doordat hij ze begeert. Doch zodra iemand Sarra benadert (*opm.*: als man), doodt hij hem.

Opm.-- Niet verwonderlijk dat *Judas 6* zegt dat zo 'n engelen die hun rangorde niet waar maakten doch hun (hemelse) woonplek verlieten, door God gevangen gehouden worden "met onverbreekelijke boeien" in de duisternis van de onderwereld in afwachting van het Godsoordeel op de laatste dag.

M.a.w.: ook voor hoge geesten, die tot Gods hofraad (medewerkersgroep inzake heelalbestuur) behoren (*Job 1: 6*; *2:1*) geldt : "Ziedaar wat gij gewetenloze doet, en ik, God, zou zwijgen?"

M.a.w.: op de Sinaïberg werd een kosmische, voor de hele schepping geldende zedenwet afgekondigd die van in het begin gold doch wegens de omvangrijke gewetenloosheid, ook bij Gods engelen (*Job 4:18*), verduisterd werd in de diepten der zielen zo dat een afkondiging zich opdrong,

15. Het eeuwig verbond omvat alle volkeren (joden en heidenen).

Lezen wij *Rom. 2:14*.-- Wanneer de heidenen, ofschoon onbekend met de wet (*opm.*: van Israël), natuurlijkerwijze de voorschriften van die wet waarmaken, dan zijn deze mensen - zonder de wet te bezitten - zich zelf tot wet: zij tonen de werkelijkheid van die wet als in hun hart geschreven (*opm.*: wat eigenlijk *Jer. 31: 33* en *Ps. 51 (50): 8* en *12* is).

Ten bewijze: het getuigenis van hun geweten en de innerlijke af- of goedkeurende oordelen die zij vellen (...).

Opm.-- Ps. 16 (15):7/11 toont dat God via zijn geest (levenskracht) zich onbepaald verantwoordelijk weet - lang voor het nieuwe testament (ofschoon niet in dezelfde graad) - voor wie in zijn tegenwoordigheid leeft.

Hand. 10:34.- Petrus woont de voor hem als traditievast jood verwonderlijke (charismatische) nederdaling van de heilige geest in Cornelius' woning over heidenen die nog niet gedoopt (*Hand. 10: 47*) waren, bij: "Ik stel vast dat in waarheid God geen aanzien des persoons kent maar dat in ieder volk degene die hem eerbiedigt en daarbij gewetensvol leeft, hem welgevallig is".

Dit maakt, begrijpelijk dat een *Joël 3:1/3* voorspelt: "Daarna zal ik (Jahweh) mijn geest (*opm.*: levenskracht) uitgieten over alle vlees. Uw zonen en dochters zullen als zienden optreden. Uw ouderen zullen dromen (*Job 33:14/18*) beleven en uw jongeren gezichten. Zelfs over slaven en slavinnen - in die dagen (*opm.*: in de eindtijd) - zal ik mijn geest uitgieten".

Wat Petrus bewaarheid ziet *Hand. 2: 17/18* (in het Jeruzalemse pinkstergebeuren). En wat zich weerom bewaarheidt in *Hand. 19: 1/7* (de charismatische geest van God ook over johannieten).-- Waarlijk: God, de H. Drie-eenheid, weet zich met zijn geest onbepaald verantwoordelijk voor alle mensen die de decaloog waarmaken.

M.a.w.: het eeuwig verbond overschrijdt de enge grenzen van het joods-christelijke verbond. Dit verklaart Jezus' grensoverschrijdende bezwering in *Mark. 7:24*, waar hij - een beetje tegen zijn tot de joden beperkte opdracht in - zelfs het meisje van een syrofenicische heidense vrouw van een demon. Verlost. Dit verklaart *Luk. 13: 22/30* waar Jezus het heeft over "de enge poort" zo dat hij de verwerping de (ongelovige) joden voorspelt en de roeping der heidenen - van alom komend (*13:29*) aankondigt.

16. Vrijheid ja maar ook zaai-oogstwetmatigheid.

Tot de goddelijk idee ‘mens(heid)’ behoort, niet enkel het beheersen van de rest van al wat op aarde leeft of het seksueel voortplantingsgebeuren (aardbevolking): tot die idee behoort wezenlijk en zelfs eersterangs de wilsvrijheid, -- als is dit soms sterk verminderd. Dit blijkt al uit het feit dat God scheidt met als voorwaarde, voor met wilsvrijheid begaafde wezens, de decaloog.-- Staan wij stil bij de structuur van de tweeledigheid “wilsvrijheid / zaai-oogstwetmatigheid”.

Ekkk.kus (Jezus Sirach) 15:11.

Gewoonlijk geldt deze tekst als Bijbels bewijs voor menselijke vrijheid. Maar men vergeet er de zaai-oogstwetmatigheid mee ineen te denken.

Zeg niet: “De Heer heeft mij doen gewetenloos handelen”. Want hij veroorzaakt niet wat hij afkeurt.

Opm.-- Deze verwoording doet het grondig verschil uitkomen met wat *Gen. 3:5* van de “andere goden” zegt: “de goden die goed-en-kwaad kennen”, (*opm.*: zich thuis weten). Inderdaad: zelfs alle heidense theologen geven toe dat hun godheden enerzijds tot, gewetenloos handelen aanzetten (wat Satan en zijn onreine (*opm.*: Godvervreemde) geesten b.v. doen) en anderzijds onmiddellijk daarop beschuldigend optreden (wat Satan en zijn godvijandige geesten eveneens doen, is ‘satan’ niet het woord voor ‘beschuldiger’ ”?).

M.a.w.: de “andere goden” huldigen de decaloog (die zij perfect kennen) en tegelijk ‘bekoren’ zij tot inbreuk op diezelfde decaloog. W.B. Kristensen heette dit “harmonie der tegengestelden”. - Als ooit de Bijbelse religie van de andere religies verschilt, dan zeker allereerst hierin: God is zelf de eerste om zich aan zijn decaloog te houden. Zijn ‘hofraad’ (medewerk(st)ers in zijn heelaalbestuur (*Job 1:6*) niet!

Ekkk.kus 15: 12. --Zeg niet: “Hij is het die mij op het dwaalspoor zette”. Want met een gewetenloze weet hij niet wat aangevangen (*Deut. 13:14*: ‘belial’ = onbruikbaar want gewetenloos; *Recht. 19: 22*).

Opm.- Dit herinnert aan *Gen. 6:3*, waar God zegt dat hij, met zijn heilige geest (levenskracht), niet onbepaald verantwoordelijk is voor wie louter ‘vlees’ (van God vervreemd en dus niet tot gewetensvol handelen in staat) is. Wat de verbondsformule in haar negatieve formulering is: God is getrouw aan zijn voorstel maar een deel van zijn schepselen niet!

De reden. -- De Heer immers heeft in het begin de mens ‘gemaakt (*Gen. 1:26v.*) en hem daarbij aan zijn wilsvrijheid overgelaten. Indien gij m.a.w. wilt, dan maakt gij de geboden waar om trouw te blijven aan wat hij graag heeft. Voor u heeft hij het vuur en het water gelegd: volgens uw (vrij) verlangen steek de hand maar uit!

M.a.w.: voor de mensen bevinden zich het leven (*opm.*: vanuit Gods geest (levenskracht)) én de dood (*opm.*: vanuit het ‘vlees’).- Volgens hun vrije keuze wordt of het ene of het andere gegeven.

Opm.-- Dit behelst dat God een zeer verregaande autonomie scheidt, die -- op het eerste gezicht, sterk indruist tegen zijn nadruk op de decaloog als heilmiddel. Als enig heilmiddel. -- M.a.w.: de wilsvrijheid is niet zonder een inzet want zij is wezenlijk keuze tussen ‘vuur’ (leven in Gods geest) of water’ (leven in .... het vlees).

Galat. 6:7.-- Begaat geen misvatting terzake: met God spot men niet. Want wat men zaait, dat oogst men ook. Wie zaait in zijn ‘vlees’ (*opm.*: armzalig bestaan zonder Gods geest), zal o.g.v. zijn vlees het verderf oogsten. Wie zaait in de ‘geest’ (*opm.*: Gods levenskracht), zal o.g.v. de geest het eeuwig leven oogsten.

Paulus, in de geest van *Gen. 6:3*, (Gods geest onbepaald verantwoordelijk voor wie de decaloog waarmaakt (model) of Gods geest niet onbepaald verantwoordelijk voor wie de decaloog verwaarloost (tegenmodel)), trekt het besluit: “Houden wij dus nooit op het goede te doen: op het voorziene ogenblik zal de oogst komen indien wij het niet opgeven”.

Opm.-- M.a.w.: de verwoording van Paulus is klaar: er is een soort wetmatigheid (gesteund op Gods voorspelbaarheid (trouw)) zo dat, indien wij gewetensvol blijven handelen (de zgn. eindvolharding in de traditie), wij zijn verantwoordelijkheid d.m.v. zijn geest zullen ondervinden in de vorm van het geluk of het heil. Heil dat - in de gewijde (sacrale) geschiedenis - steeds centra staat als de inzet - dat waarop het uiteindelijk aankomt - van ons leven.

Men ziet het: *Gen. 6:3* (geest/ vlees) is steeds centraal als de uitdrukking van het eeuwig verbond (*Is. 24:1/6*) in zijn model en in zijn tegenmodel. Vrij ja, maar niet zonder gevolgen.

17. Tweevoudige verrijzenis.

De zaai-oogstwetmatigheid reikt tot na dit aardse leven: “Er zal de verrijzenis zijn van de ‘gerechtigen’ (gewetensvollen) en de ‘zondaars’ (gewetenlozen)”. (*Hand. 24:15*).-- Leggen wij uit.

1.-- *Job 19:25* (// *33:28vv.*) beroert even het ontsnappen aan de sjeol, in antiek Grieks ‘hades’, onderwereld (‘hel’).-- *Ps. 16 (15): 9/11* is al uitdrukkelijker: “Mijn vlees (*opm.*: hier klaarblijkelijk het zielelichaam dat na de dood overleeft) zal in veiligheid rusten want gij, Jahweh, kunt mijn ziel (*opm.*: mijn vlees en mijn ziel lopen parallel) niet in de sjeol laten;-- uw vriend kunt gij de groeve (*opm.*: sjeol en groeve lopen parallel) niet laten zien (*opm.*: beleven).

2.-- *Dan. 12: 2*-- “Velen die in het land van het stof slapen, zullen ontwaken: de enen om eeuwig te leven, de anderen om de schande, de eeuwige griezel, op te lopen.

Opm.-- Behalve de term ‘velen’ i.p.v. ‘allen’ bevat deze tekst de tweeledige zaai-oogstwetmatigheid duidelijk.

2 Makk. 7:9-- De vorst van de wereld (*opm.*: Jahweh) zal ons doen verrijzen met het oog op het eeuwig leven,-- ons die om reden van zijn wetten (*Is. 24:5*) ons leven laten.-- *2 Makk. 7:14*-- Verkieslijk is door toedoen van de mensen te sterven terwijl men van Godswege de hoop koestert dankzij hem te verrijzen. Maar voor u (*opm.*: Antiochus IV, de religievolgter) zal er geen verrijzenis ten leven zijn.

Opm. -- Weerom: Antiochus zal leven na zijn dood maar niet “ten leven”, versta: in de vorm van een uit Gods ‘geest’ (levenskracht) opborrelend leven. Zijn nadoods leven zal van ‘vlees’ getuigen, d.i. van een levenskracht die Gods toevoeging en herschepping mist.

Het nieuwe testament terzake.

Sprekend over Jezus als rechter (*Joh, 5:30*: “Ik, Jezus, oordeel volgens wat ik (*opm.*: van mijn hemelse Vader als mijn ingever) hoor”) zegt *Joh. 5:29*: “Het uur komt waarop allen die in de graven zijn, de stem van de mensenzoon (*opm.*: Jezus) zullen horen en zullen verrijzen: de gewetensvollen gedurende hun leven met als resultaat een verrijzenis die leven (*opm.*: uit Gods geest) is; de gewetenlozen gedurende hun leven met als resultaat een verrijzenis die oordeel (*opm.*: veroordeling om reden van vlees) is”.

Duidelijk is: o.g.v. de onscheidbaarheid van ziel en zielelichaam in de Bijbel is er overleven na de dood. Maar niet om het even hoe.

18. Zelfs voor de zwaarste 'zonde' (gewetenloosheid)

De radicale eis de decaloog waar te maken, kan de indruk wekken dat de Bijbelse religie een schuld- en boetereligie is. Niets is minder waar.

Daartoe moet men even stilstaan bij het Bijbelse begrip Gods opvoedende inschikkelijkheid.-- Wij beginnen met een paradoxaal model.

Jefte's geschiedenis.-- *Recht. 11 (vooral 11:29).*-- Jefte (Jefta) was door zijn vader verwekt bij een prostituee. Iets waarvoor zijn broers hem later wegjoegen. Maar hij was een dapper man. Hij vluchtte ver van zijn broers en vestigde zich in Tob, waar hij benedeleider werd. Toen de ammonieten Israël aanvielen, deden de oudsten op hem beroep: "(...). Als Jahweh ze in mijn macht geeft, dan wil ik ook uw leider blijven".

Hij wordt "vóór Jahweh" door het volk als leider aangesteld.-- Hij onderhandelt maar zonder resultaat.-- "Toen kwam de geest (*opm.*: de charismatische goddelijke levenskracht) van Jahweh over Jefte".

Opm.-- Men ziet dat, behalve grote - soms ergerende - inschikkelijkheid, God "geen aanzien des persoons (*Lev. 19:15; Malak. 2:9;*-- vooral Jezus' voorbeeld: *Matth. 22:16; Hand. 10:34*)" kent: het product van een prostituee wordt van zijn 'geest' vervuld!

Jefte's gelofte.-- Jefte gaat Jahweh tegemoet met een gelofte: "Indien gij, Jahweh, de ammonieten in mijn handen overlevert, dan zal diegene die het eerst de poorten van mijn huis uitkomt mij tegemoet wanneer ik als overwinnaar terugkeer (...): diegene zal "aan Jahweh toebehoren" (*opm.*: zal als 'heilig' beschouwd worden) en ik zal hem als brandoffer ('holocaust') opdragen".

Opm.-- Wat "aan Jahweh toebehoort" is niet meer profaan (ongewijd) maar sacraal en wordt geslachtet. De archaische Mensheid ging daarin zeer ver!

Het brandoffer van een meisje.

De ammonieten verliezen. Toen Jefte zijn huis bereikte, kwam zijn dochter de deur uit hem met tamboerijnen en reidansen tegemoet. Zij was zijn enig kind. Zodra hij ze zag, riep hij uit: "Ach! Mijn dochter! Waarlijk gij valt mij zwaar! (...). Ik heb echter Jahweh mijn woord gegeven. Ik kan niet meer terug". Zij "Vader, Jahweh hebt gij uw woord gegeven. Doe dus met mij zoals gij beloofd hebt. (...). Deze gunst nog echter vraag ik u: geef mij twee maanden om met mijn vriendinnen de bergen in te gaan en daar te wenen omdat ik als maagd moet sterven".

Zij ging met haar vriendinnen de bergen in. Toen zij na twee maanden weer bij haar vader kwam, voltrok hij aan haar de gelofte (...).

Opm.-- De gewijde tekst voegt de reden van haar wenen daaraan toe: “Zij had nooit gemeenschap met een man gehad”.

Inderdaad: sterven zonder ‘tôledôt’ (*Gen. 2:4* (de ‘tôledôt’ of ontstaansgeschiedenis van het heelal); *Gen. 6:9* (Noë), *25:19* (Isaäk), *37:2* (Jakob);-- *Mattheüs 1:1* (genesis van Jezus)), d.i. zonder de stamboom met kinderen te verrijken, was een schande.

Men vergete niet dat in *Efes. 3:14* Paulus zegt dat “van de Vader (de Eerste Persoon) al wat ‘patria’, nakomelingschap (eponymie), is in de hemel en op aarde zijn ‘naam’ krijgt.” Inderdaad: de schepping door Jahweh gold als Jahweh’s vaderschap die zich zo een nakomelingschap verschafft. Kinderen baren is deelnemen aan dat omvattend proces. Iedere groep die van een gemeenschappelijk paar afstamt (patria), heeft een stamboomgeschiedenis (tôledôt) die teruggaat op de scheppingsact.

Terloops: zo’n afstammingsgeschiedenis strekt ten goede èn ten kwade! Paulus’ erfzondebegrip steunt erop (*Rom. 5: 12vv.*; *1 Kor. 15: 21v.*;-- *Wijsh. 2: 23v.* (Satan’s aandeel)): de oerzonde van het eerste paar werkt na in de erfzonde van de nakomelingen om reden van de sacrale band tussen voorouders en nakomelingen. Daarbij lette men erop dat het vader- en moederschap mèt de stamboomgeschiedenis een sacraal iets is op de eerste plaats en geen louter biologische aangelegenheid.

Opm.-- ‘Holocaust’ is een vorm van offer.-- *Lev. 1:1* (groot vee); *1 Kon. 18:23* (twee jonge stieren).- Holocaust van mensen is sedert *Gen. 22* (Abraham’s holocaust van zijn zoon Isaäk verhinderd door de engel van Jahweh (hetzij de verschijningswijze van Jahweh zelf hetzij een door hem gezonden ‘godszoon’)) verboden.

Opm. -- Zo’n holocaust van mensen is blijkbaar een idee van “de elementen van de wereld” (*Gal. 4:3*; vooral *4:8/11*; *Kol. 2:8*; *2:20*) onder wie Satan een eigen plaats inneemt (*Joh. 8:44*: Satan als mensendoder die Jezus’ holocaust eiste (*Joh. 8:40*)). Jezus’ lijden en dood wordt begrijpelijk op de achtergrond van die ‘religieuze’ traditie: mensenoffers waren een onderdeel van de cultuur. Waarbij blijkt dat Jahweh uiterst inschikkelijk te werk gaat en zoiets duldt (*Mark. 9:21v.*;-- *Mark.10:5*) “om reden van de hardheid van uw hart” (in oud Grieks: sklèrokardia),-- in ouder Nederlands: verstoktheid.

In *Matth. 19:8* luidt het: “Om reden van uw verstoktheid liet Mozes u toe uw vrouw weg te zenden. Maar “ap’ archès” vanuit de oorsprong (*opm.: Tob. 6:18* (vanuit Gods eeuwigheid”, was het niet zo!

Opm. In het Grieks staat er: ‘gegonen’, vanuit de oorsprong werd dit niet zo verwekt (veroorzaakt).

M.a.w.: enerzijds is er Gods idee (de oorsprong; anderzijds is er de verstoktheid, d.i. de afgeslotenheid tegenover Gods idee. Deze tegenstrijdigheid lost God - zoveel mogelijk althans - op door opvoedende inschikkelijkheid. God ziet de huidige verstoktheid met inbegrip van toekomstige mogelijke bekering. Staan wij daar nu bij stil.

Inleiding.

Beginnen wij met *Luk. 18:24*.-- Jezus bekijkt de rijke vooraanstaande: “Hoe moeilijk is het niet voor degenen die rijkdommen bezitten (*opm.:* resultaat van mammon, d.i. gewetenloze omgang met bezit), het rijk van God binnen te geraken! Ja: een kameel geraakt gemakkelijker door een oog van een naald dan een rijke in het rijk van God.” Degenen die luisterden: “En wie kan dan gered worden?”. Jezus: “Wat voor mensen onmogelijk is, is voor God mogelijk”.

Opm.-- Schatrijke en rijke mensen worden ‘verstokt’ zij geraken afgesloten van de decaloog die er niet (meer) ingaat. En toch: Jezus lijkt van Godswege te wijzen op een methode van God om toch binnen te dringen in het afgeharde hart.

Wijsheid 11: 15 / 12:22.-- Gods opvoedende inschikkelijkheid.

Wij geven het wezenlijke.

a. Gods inschikkelijkheid t.o.v. Egypte.-- De gewijde schrijver geeft de religieuze en morele afwijkingen van de heidenen die de Egyptenaren waren, weer.-- De wet van de immanente sanctie.-- Eén van Gods methoden luidt: “Zij moesten inzien dat een mens gestraft wordt uitgerekend door datgene waardoor hij gewetenloos handelt”.

Opm.- ‘Immanent’ betekent: “wat niet van buiten uit komt” maar wezenzeigen is. M.a.w.: uit danig respect voor de radicale autonomie van de schepping laat God, doordat hij zijn ‘geest’ (levenskracht) terugtrekt, het ‘vles’ (de buiten God om, ja, tegen God in levende schepping) aan zijn immanent lot over.

M.a.w.: God versterkt nog de reeds verregaande autonomie zo dat juist door de radicalisering van de autonomie inzicht terzake verwekt wordt.

Opm.-- Aangezien Jezus, als menszoon die - volgens *Daniël 7:13* - “met de wolken des hemels” aankomt maar tegelijk de dienaar van Jahweh (“ebed Jahweh”) is op wie “Jahweh de schuld van ons allen laat neerkomen” (*Is. 53:6vv.*) en wie men een graf gaf bij de boosdoeners” (tot en met het lot van Jonas die drie dagen en drie nachten in de schoot van de sjeol, de onderwereld of ‘hel’, vertoefde (*Jonas 2: 1vv.; Luk. 11/29; Matth. 12:40*)), onze ‘autonomie’ op zich nam, wordt begrijpelijk dat hij toen hij holocaust ten volle werd, uitriep: “Eli, Eli, lema sabachtani?” (“Mijn God, mijn God, waarom hebt gij mij verlaten?”).

M.a.w.: Jezus onderging, maar als iemand die het aankan, dat wat wij ondergaan indien wij gewetenloos levend aan onze radicale autonomie overgeleverd worden maar als wezens die zulks niet aankunnen zonder Gods verrijzenisgeest.

Gods inschikkelijkheid.

1. Met één ademtocht konden de Egyptenaren ineenstorten: vervolgd door “de gerechtigheid” (*opm.*: Gods veroordeling), weggevaagd door de ademkracht van uw macht, Jahweh.

2. Maar gij hebt allesgeregeld met maat, getal en gewicht.

Verantwoording.

Want uw grote macht is altijd “in uw dienst” (*opm.*: gij beheerst uw macht). (...).

1. De hele wereld is voor u als de nietigheid die de weegschaal doet hellen (*opm.*: zeer zeer klein).

2. Maar gij ontfermt u over allen uitgerekend omdat gij alles vermoogt: gij sluit de ogen voor de gewetenloosheden der mensen opdat zij tot inkeer komen.

Inderdaad: gij houdt van al wat bestaat. Voor al wat gij ‘gemaakt’ hebt, koestert gij geen afkeer. Want, indien gij iets hadt gehaat, dan hadt gij het niet ‘gevormd. (...). Gij spaart alles omdat het “van u” is, meester, vriend van het leven.. Want uw ‘geest’ (*opm.*: scheppende levenskracht) die onbederfelijk is, is in alle dingen.

a. Opvoedende inschikkelijkheid.

Ook: geleidelijk vat gij degenen die ‘vallen’ (*opm.*: de decaloog overtreden) aan: gij verwittigt ze door ze eraan te herinneren dat zij zonder geweten zijn. Dit opdat zij, losgewerkt uit het kwaad, in u geloven, Heer.

b. Gods inschikkelijkheid t.o.v. Kanaän.-

De oude inwoners van het heilig land (*Deut. 7:1*) zijn vooral kanaaneeërs.-- Gij, Jahweh, hadt er afkeer voor opgevat om reden van hun verachtelijke praktijken: daden van (zwarte) magie, godloze riten.

Deze genadeloze kinderdoders, deze ingewandeneters n.a.v. maaltijden van menselijk vlees en bloed, deze ingewijden die lid waren van (geheime) genootschappen, deze ouders die kinderen doden, wezens zonder verdediging: gij hadt ze willen verdelgen (...).

Wel! Zo'n wezens - omdat zij 'mensen' waren - hebt gij gespaard! (...). Terwijl gij uw oordeelsingrepen uitvoerende met geleidelijkheid, liet gij ruimte open voor berouw.

Gij waart niet onwetend nochtans omtrent het feit dat hun natuur pervers was, dat hun boosaardigheid aangeboren was en dat hun opvattingen nooit zouden veranderen (...). -- Gij, gezien het feit dat gij uw macht beheerst, oordeelt met maat. En gij regeert met grote tekens van genadigheid. Want gij hebt slechts te willen en uw macht is er!

c. De Bijbelse moraal.

Wijshheid 12:19.-- Door zo op te treden hebt gij "uw volk" (*opm.*: degenen die het eeuwige verbond (*Is. 24:1/6*) waarmaken) geleerd dat "de gerechtige" (*opm.*: gewetensvolle) vriend der mensen moet zijn. (...). Want:

1. gij straft met zoveel tekens van genadigheid en aflat degenen die de vijanden van uw kinderen (*opm.*: de joden, maar eigenlijk al wat het eeuwige verbond eerbiedigt) waren en ten dode (*opm.*: de sjeol; *Numeri 16: 28/35*; *1 Petr. 3:19 v.*; *4: 6*; *2 Petr. 2: 4v.*; *Jud. 6/7*) opgeschreven, terwijl gij hun tijd en plaats schenkt om zich van hun boosaardigheid te ontdoen.

2. Met welke voorzorgen hebt gij uw kinderen (*opm.*: Israëlieten maar al wie het eeuwige verbond huldigt ook) geoordeeld -- gij die o.g.v. eden en verbonden (*opm.*: noahisch, mozaïsch), zo'n mooie beloften toegezegd hebt?

Op die wijze leert gij ons wanneer gij straffend maat kent, opdat wij aan Uw goedheid denken wanneer wij oordelen en, wanneer wij geoordeeld worden. Wij op de barmhartigheid rekenen.

Opm.-- Vele mensen spreken over "de oudtestamentische barre god". Zij bewijzen daarmee dat zij zich nooit de moeite getroost hebben de hele oudtestamentische leer over God en zijn opvoedende inschikkelijkheid na te gaan die het tegengewicht vormt met zijn hoge eisen die hij wil waargemaakt zien minstens bij - wat de Bijbel heet - "de uitverkorenen".

19. *Demonisme of dualisme inzake (oorsprong van) het kwaad.*

Het goed-en-kwaad in de Bijbel.-- *Gen. 2:9* (de boom van de kennis van goed-en-kwaad), *2:17* (id.),-- *Gen. 3:5* (gij zult zijn als godheden die goed-en-kwaad kennen, d.i. er zich in thuis weten), *3:22* (id.) heeft het over de 'autonome' (letterlijk: eigenmachtig de wet, de zedenwet, stelende godheden, -- vertegenwoordigd in de slang, zinnebeeld van **a.** God Niet 'vrezende' (ernstig nemen) en **b.** niemand ernstig nemen (zoals de cynisch-autonome rechter (*Luk. 18:1*)).

M.a.w.: God is dood en zijn wet is dode letter.-- Wat volgens *Is. 5:20* 'onheil' (zoals *Gen. 6:3* dat zegt, nl. God trekt zijn geest (levenskracht, enige bron uiteindelijk van geluk) terug),-- als oordeel van God.

Welnu, *W.B. Kristensen, Verzamelde bijdragen tot kennis van de antieke godsdiensten*, Amsterdam, 1947, vrl. 272vv., 'totaliteit' heet. 'Totaliteit', in zijn taalgebruik, betekent "ineenvoeging van goed-en-kwaad" (in het antieke Grieks: harmonie der tegengestelden), zoals de traditionele zwarte magieën, de aardbol rond, en de heidense numina (= al wat niet-Bijbelse religies 'heilig' heten) dit pratikerden.

Voor hen immers is het Opperwezen - als .... deus otiosus, letterlijk: vadsig god, d.i. als Opperwezen dat zich zo goed als niets van deze aarde en haar gewetenloosheden aantrekt - 'dood', (God is dood) en is dus zijn zedenwet (in de Bijbel: de Tien geboden) "dode letter".

O.g.v. dat tweeledig axioma handelen de zwarte (gewetenloze) magieën én wie zich daarmee vergenoegt, alsook de entiteiten in het onzichtbare die dat axioma huldigen, autonoom. 'Autos', zelf, en 'nomos', wet. Zij zijn zichzelf tot eigenmachtig bepaalde wet. Zonder God of zijn gebod.

Inconsistent.-- "Rechtvaardig in de gewone zin (...) waren de heidense godheden niet: door hun handelwijze verloochenden zij de wetten die zij voor de mensen hadden vastgesteld. De ouden waren zich van deze tegenstrijdigheid volkomen bewust, die in het 'goddelijke' wezen aan het werk is. (*o.c.*, 273). De heidense mythologieën getuigen daarvan.

'***Dualisme***' heet Kristensen en zijn school die opinie inzake kwaad die ofwel goede ofwel boze wezens (godheden, mensen) stelt. Een middenklasse die én goed én kwaad is, lijkt de dualistische opinie niet te onderscheiden.

Nochtans moet de differentiaal zeker voor het Opperwezen gelden dat zuiver goed is en heilstichtend.